

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Vnímání reality a fantazie v pohádkovém světě předškolním dítětem

Vypracovala: Lucie Hokrová
Vedoucí práce: Mgr. Eva Svobodová

České Budějovice 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47 b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 20. března 2019

Lucie Hokrová

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá vnímáním fantazie a reality v pohádkách a fantastických příbězích u dítěte v předškolním věku. Obecně se práce zaměřuje na rozdíly, které dítě v těchto oblastech vnímá. Cílem práce je porovnat, jak předškolní dítě vnímá realitu a fantazii v klasických kouzelných pohádkách a v současných sci-fi příbězích pro děti. Mým zájmem bylo zjistit, zda děti vnímají sci-fi příběhy obdobně jako kouzelné pohádky, či zda si je více propojují s realitou. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část je zaměřena na vývoj psychických funkcí u dítěte v předškolním věku s důrazem na představivost, fantazii a vnímání reality. V praktické části jsem dětem předložila dvě ukázky, jednu z klasické kouzelné pohádky Princ Bajaja, druhou ze sci-fi příběhu Spiderman, a porovnála, nakolik děti rozlišují realitu a fikci v obou útvarech.

Klíčová slova

Předškolní věk, vnímání reality a fantazie, kvalitativní výzkum

Abstract

This bachelor thesis focuses on the perception of reality and fantasy in fairy tales and fantastic stories of pre-school child. Generally, the thesis focuses on the differences that a child perceives in these areas. The aim of this bachelor thesis is to compare how a pre-school child perceives reality and fantasy in classical magic fairy tales and in contemporary sci-fi stories for children. My interest was to find out whether children perceive science fiction stories in a similar way as magic fairy tales or if they connect them with reality. This bachelor thesis is divided into the theoretical and practical part. The theoretical part focuses on the development of mental functions in case of pre-school child with an emphasis on imagination, fantasy and perception of reality. In the practical part, I presented two illustrations to the children. The first one from the classical magic fairy tale of Princ Bajaja and the second one from the sci-fi story called Spiderman, and then I compared them to see how much children differentiate between reality and fiction in both cases.

Keywords

preschool-age, perception of reality and fantasy, qualitative research

Poděkování

Ráda bych věnovala poděkování Mgr. Evě Svobodové za vedení mé bakalářské práce, za její pro mne cenné rady a čas, který mi při konzultacích osobně věnovala. Také bych velice ráda poděkovala Mateřské škole v Borovanech za umožnění a realizaci mé praktické části bakalářské práce. Své rodině a svým blízkým děkuji za veškerou podporu a spolupráci při mých studiích.

Obsah

ÚVOD.....	7
1 Teoretická část.....	8
1.1 Vývoj dítěte v předškolním věku.....	8
1.2 Vývoj psychických funkcí u dítěte předškolního věku.....	9
1.3 Vnímání reality, fantazie a představivosti u dítěte předškolního věku.....	12
1.3.1 Vnímání.....	12
1.3.2 Vnímání prostoru.....	12
1.3.3 Vnímání času.....	13
1.3.4 Vnímání počtu.....	14
1.3.5 Předmatematické činnosti.....	15
1.3.6 Představivost a fantazie u dítěte předškolního věku.....	17
1.4 Význam pohádek u dítěte v předškolním věku.....	22
1.4.1 Vznik pohádek.....	22
1.4.2 Význam pohádek.....	22
1.4.3 Jak vyprávět pohádky.....	24
2 Praktická část.....	27
2.1 Kvalitativní výzkum.....	27
2.1.1 Cíl výzkumu.....	28
2.1.2 Výzkumné otázky.....	28
2.1.3 Strategie výzkumu.....	28
2.1.4 Zkoumaná skupina.....	29
2.1.5 Výzkumné metody.....	29
2.2 Realizace výzkumu.....	29
2.2.1 Otázky vztahující se k rozhovoru s dětmi.....	30
2.3 Porovnání odpovědí ze všech tříd.....	49
2.3.1 Zajímavé postřehy z diskuze ze všech tříd.....	51
2.4 Celkové zjištění.....	51
3 Diskuze.....	53

ÚVOD

Ve své bakalářské práci se zabývám vývojem psychických funkcí u dítěte předškolního věku s důrazem na představivost, fantazii a vnímání reality. Toto téma jsem zvolila z důvodu současné doby, kdy jsou děti neustále zahlcovány novými vymoženostmi, technikami a možnostmi, které se samozřejmě promítají i do dětského světa. Proto se velice často stává, že děti v předškolním věku mají značné potíže s rozlišením reálných a nereálných postav, vzhledem k řadě počítačových her, nebo fantasy příběhů, které mohou vidět v televizi.

Tato práce si dala za cíl porovnat, jak předškolní dítě vnímá realitu a fantazii v klasických pohádkách a v současných sci-fi příbězích pro děti. Obsahuje vytvořenou kvalitativní sondu, která má za úkol zjistit rozdíly vnímání u předškolních dětí. V praktické části je využita metoda otevřeného strukturovaného rozhovoru, jehož součástí byly čtyři otevřené otázky směřované dětem. V rozhovorech s dětmi zjišťuji, zda děti dokážou postavy z klasických pohádek a sci-fi příběhů odlišit od reálného světa a zda si uvědomují rozdíl mezi světem pohádkovým a reálným. Získané odpovědi dále zpracovávám vzhledem k výzkumným otázkám, které jsem si na začátku svého výzkumu stanovila. Všechny uvedené rozhovory jsem realizovala s každým dítětem osobně v klidové části třídy. Rozhovory byly vedeny zábavnou formou pro zjištění, děti rozlišují kouzelnou pohádku a sci-fi příběh poté, co oba dva útvary viděly na video nahrávce. Bakalářská práce obsahuje přílohou část, která v sobě zahrnuje zbylé rozhovory s dětmi.

Východiskem práce je má zkušenost. Jelikož jsem se s tématem fantazie a reality v pohádkovém světě předškolního dítěte doposud v mateřských školách nesetkala, rozhodla jsem se tedy o toto téma více zajímat a přiblížit svému okolí.

Teoretickým východiskem pro mě bude odborná literatura zaměřená především na oblast vývoje psychických funkcí u dítěte v předškolním věku.

1 TEORETICKÁ ČÁST

V teoretické části své bakalářské práce popisuji vývoj předškolního dítěte s ohledem na psychické funkce a jeho vývoj v předškolním věku s důrazem na představivost, fantazii z pohledu M. Vágnerové, J. Bednářové, K. Eileen Allena a H. Nádvorníkové. Dále se věnuji oblasti vnímání reality u dítěte předškolního věku. Globálně popisuji význam pohádek u dítěte předškolního věku. Podrobněji rozebírám oblast vnímání reality, která je pro mne v mé práci klíčová.

1.1 Vývoj dítěte v předškolním věku

Předškolní období dítěte trvá od 3 do 6 let. Konec tohoto vývojového období není určen pouze dosažením fyzického věku, ale především sociálně, nástupem povinné školní docházky. Předškolní věk je charakterizován především v oblasti stabilizace – předškolní dítě si již uvědomuje svou vlastní pozici ve světě a uvědomuje si diferenciaci vztahu ke světu (Vágnerová, 2012).

Výrazným znakem předškolního dítěte je jeho energie, zvědavost a nadšení z věcí, které nachází kolem sebe. Během této doby se u dítěte dále rozvíjejí jeho motorické schopnosti. Ve všech činnostech, které dítě v předškolním období dělá, se projevuje kreativita a fantazie (Allen, 2002).

Hra je typickým znakem předškolního období a souvisí s celkovým vývojem předškolního dítěte. Hra je nejčastěji vymezována jako aktivita fyzická, či duševní, která je realizována jen proto, že je dítěti příjemná a přináší mu určité uspokojení svých potřeb (Langmeier, 2002).

S vývojem dítěte v předškolním věku úzce souvisí i vývoj jeho emoční inteligence a vztah, který děti mají se svými rodiči, kteří by pro dítě měli být tím správným vzorem a oporou. Měli by dbát na kladný přístup a disciplínu, která dítěti napomůže v jeho celkovém vývoji (Shapiro, 2014).

Gebhartová (1989) uvádí podstatu neopakovatelnosti vývoje v předškolním věku. Poukazuje na významnou roli tohoto vývoje z hlediska výchovně vzdělávacího, a výchovně estetického, kde zmiňuje umění a především literaturu. Zdůrazňuje důležitost umění, které se zrodilo s každým člověkem.

V poznávání dítěti pomáhá jeho představivost. Pro tento věk je zcela typické fantazijní zpracování informací a intuitivní uvažování, které však ještě není regulováno logikou dítěte. Svě představy si předškolní dítě přizpůsobuje svým vlastním možnostem a aktuálním potřebám, které má. Předškolní věk bývá velice často označován jako období iniciativy dítěte, dítě má potřebu něco samo zvládnout a vytvořit si tak určitý pocit jistoty a kvality. Proto je nutné toto období chápat jako fázi přípravy na život ve společnosti (Vágnerová, 2012).

Svě základní socio-afektivní postoje si dítě formuluje především v předškolním věku, a to v emocích, které během tohoto období prožívají (Šulová, 2003).

Šulová (2003) dále uvádí, že dítě se rodí jako zcela bezbranný člověk, který není schopen vystačit si sám se sebou, a proto je zcela závislý na naší pomoci.

V předškolním období se dítě musí naučit prosadit a zároveň spolupracovat, neboť to je velmi důležité ve vrstevnické skupině. Pro zrealizování těchto vlastností je v předškolním věku velmi důležitá hra, jež vyžaduje sebezprosení a zároveň přizpůsobení se ostatním hráčům, neboli prosociální chování (Vágnerová, 2012).

Jak udává Šulová (2003), pro dítě v předškolním věku je důležitá přiměřená interakce s dospělým člověkem, která mu napomáhá k jeho optimálnímu vývoji.

1.2 Vývoj psychických funkcí u dítěte předškolního věku

Vágnerová (2012) shrnuje psychický vývoj do několika bodů:

1. Psychický vývoj každého dítěte lze charakterizovat jako zákonitý proces, který se skládá z několika na sebe navazujících vývojových fází. Pořadí změn, které jsou typické pro jednotlivé fáze, se řídí určitými zákonitostmi, proto je nelze libovolně měnit.
2. Vývoj psychických funkcí je považován za celistvý proces, který v sobě zahrnuje všechny složky – somatické, psychické i sociální.
3. Vývoj psychiky a jejich funkcí postupně prochází řadou změn. Postupně dochází k jejich diferenciaci, ale také k integraci. Vývoj tak vede ke vzniku nových forem, jejichž hlavním důsledkem je i změna integrace a samotného jedince v prostředí.

4. Psychický vývoj jedince však nebývá stále stejný a rovnoměrný. Skládá se z mnoha kvantitativních, kvalitativních změn a vývojových skoků, které jsou u každého jedince ojedinělé.
5. Každý vývoj je ojedinělý, a proto se vyznačuje svou specifičností. Vývoj každého individuálního jedince probíhá určitým tempem.

Psychický vývoj bývá často členěn do různě dlouhých období neboli tzv. na sebe navazujících fází. Tyto jednotlivé fáze jsou charakterizované změnami. Vývojové mezníky signalizují proměnu některé ze složek psychického vývoje, zároveň však vymezují rozhraní dvou po sobě jdoucích vývojových fází (Vágnerová, 2012).

Mysl předškolního dítěte často obsahuje sbírku špatně utříděných a pouze částečně ucelených dojmů. Vyskytují se v ní některé zcela správně zobrazené stránky skutečnosti, ale mnohem častěji nalezneme mnoho prvků, které jsou ovládané fantazií dítěte (Bettelheim, 2017).

Základní činitele, které podmiňují psychické rozdíly u každého jedince, jsou dědičnost, rasová, kulturní či skupinová příslušnost a v neposlední řadě také pohlaví jedince. Psychické rozdíly každého člověka se nejvíce projevují ve vlastnostech osobnosti a v konkrétním chování (Novotná, 2012).

Senzitivní fáze je časový úsek, ve kterém je jedinec zvýšeně vnímavý k okolnímu světu a především k podmětům, které jsou k rozvoji dané funkce potřebné (Vágnerová, 2012).

Podle Vágnerové (2012) rané zkušenosti dítěte vytvářejí základ, jenž silně ovlivňuje zpracování nových podmětů. Změny, které se během vývoje mohou projevit, nesouvisejí jenom s vnějším prostředím. Velkou roli zde hrají i vrozené dispozice každého jedince.

Dítě se každodenně potýká s nejrůznějšími problémy. Rozum dítěte má však zatím jen chabou kontrolu nad nevědomím, a proto se dítě velice často nechává unášet svými emocemi a svou bohatou a bujnou fantazií (Bettelheim, 2017).

Odolnost dítěte vůči těmto zátěžím závisí především na tom, jak je dítě prožívá, zahrnuje to i jeho využití všech pozitivních podmětů, které má a které se nabízejí, především týkající se jeho sociální podpory (Vágnerová, 2012).

Vágnerová (2012) proto uvádí, že prožívání každého jedince je vývojová dynamika, jež je úzce ovlivněna vzájemnými vztahy, potřebou jistoty a bezpečí a potřebou změn.

1. Posílení potřeby jistoty a stability je jednou z obranných reakcí, která dítě chrání před přijetím nepřiměřené zátěže, nebo příliš velké změny, již ještě není schopen zcela zvládnout. Potřeba jistoty se projevuje úsilím o co největší možnou stabilitu současné situace a také předpokládané budoucnosti.
2. Potřeba nových podnětů a zkušeností dítěti umožňuje další možný rozvoj. Pro dítě to tedy znamená přijmout i dočasnou nejistotu, kterou přinášejí nové podněty a situace. Jakákoliv další změna je proto předpokladem pro další vývoj, protože stimuluje vznik nových strategií.

Dovršení úrovně psychického vývoje se projevuje i v zaměření jedince a v preferovaném způsobu uspokojování ostatních psychických potřeb, které jedinec prožívá. Rozvoj jednotlivých psychických funkcí je koordinovaný, neprobíhá proto izolovaně. Psychické potřeby jsou ve vzájemné interakci, a tak uspokojení jedné z nich může tlumit tu druhou a opačně. V rámci kompenzace mohou být psychické potřeby proměňovány jinak než obvykle. Jestliže některá potřeba není uspokojována v dostatečné míře, může dojít k proměně její intenzity, nebo se zcela změní způsob jejího uspokojování. Zdravý jedinec se může rozvíjet tehdy, když jsou jeho vývojové potřeby uspokojovány běžným způsobem, a to v dostatečné míře a v příslušném období (Vágnerová, 2012).

1.3 Vnímání reality, fantazie a představivosti u dítěte předškolního věku

1.3.1 Vnímání

Vnímání je jeden z důležitých poznávacích procesů, jenž bezprostředně zahrnuje všechny smyslové podněty. Proces vnímání nám umožňuje nejen přijímat, ale také zpracovávat informace. Vágnerová (2005) zdůrazňuje, že vnímání u předškolního dítěte se upíná na aktuální skutečnost.

Také Říčan (2008) uvádí vnímání jako proces, kdy je dítě ve vzájemné interakci se sebou samým a se svým okolím.

1.3.2 Vnímání prostoru

Vnímání prostoru u dítěte předškolního věku se vyznačuje egocentrickou perspektivou. Dítě tak má tendenci přeceňovat velikost blízkých podmětů a naopak podceňovat velikost vzdálenějších subjektů. Stále neumí tak dobře odhadovat prostorové vztahy mezi předměty především proto, že podměty posuzuje podle toho, jak samy se jemu zdají. Dítě předškolního věku dokáže samo rozlišit polohu nahoru a dolů, avšak diferenciací umožňující dítěti orientaci vpravo a vlevo ještě dozrálá není (Vágnerová, 2012).

Podle Bednářové, Šmardové (2015) dále může nastat také oslabení prostorového vnímání, a to především v předškolním věku dítěte, což výrazně ovlivňuje mnoho dalších činností. Toto oslabení může mít řadu vlivů, které se mohou projevit jak v pohybových dovednostech, tak i v samostatnosti dítěte (Bednářová, Šmardová 2015).

Vlivem oslabení prostorového vnímání může dojít k těmto potížím.

1. Obtížná orientace v textu při čtení – vynechávání potřebných částí v textu, přeskokování mezi řádky
2. Obtížná orientace v textu při psaní – při opisování textu
3. Potíže v matematice – v geometrických úlohách
4. Ztížená orientace v mapách – neschopnost zápisu do slepé mapy
5. Obtíže v koordinaci jednotlivých pohybů – problémy s určením směru

A řada dalších problémů, které dítě značně omezují (Bednářová, Šmardová 2015).

1.3.3 Vnímání času

Čas je považován za ustálený jev, který úzce pomáhá k rozvoji dětské orientace. Napomáhá také k pochopení návaznosti celého dne, upevňuje denní režim dítěte. U dětí se vnímání času vyvíjí opravdu velmi pomalu, děti se ho učí pozvolna. Měří čas především za pomoci opakovaných událostí, či jevů, které se odehrávají během celého dne. Děti vnímají především to, co se děje v přítomnosti, právě teď a v tuto chvíli. Nespěchají, a tak se pomalu učí jednotlivé časové pojmy a sledy, jež za sebou následují (Vágnerová, 2000).

Vnímání času je tak pro děti stejně důležité jako rozvoj kterékoli jiné dovednosti. Způsobilost orientovat se v čase obecně je pro děti veliká záchrana, neboť čas je pro ně velmi důležitý. Není důležitý z pohledu toho, že musí znát, v kterou hodinu co dělá, ale díky sledovým událostem samy porozumí různým jevům. Pochopí, co po čem následuje a zvládnou se bezpečně a samy snadno orientovat v prostředí, které kolem sebe mají. Děti rozumí nejvíce přítomnosti, ale jsou obeznámeny i s bližší minulostí a budoucností (Bednářová, Šmardová, 2007).

Podle Bednářové (2012) je vnímání ubíhání času pro dítě v předškolním věku vymezeno událostmi, které ho obklopují, jež se v jeho životě pravidelně střídají. Jsou to typické činnosti, které charakterizují ráno, poledne, odpoledne a večer. Uvědomit si jednotlivé časové úseky je velice individuální; závisí to především na tom, jak dotyčný danou situaci prožívá v momentálním stavu. Čím jsou časové úseky delší např. střídání všech ročních období, tím je pro dítě mnohem obtížnější vytvořit si obraz o trvalém, daném úseku.

Kaslová (2010, s. 95) udává že: „Časové uspořádání je dáno vztahy mezi událostmi, ději; jde o vztahy: stát se, přijít, odejít, ujet, „dřív než“, „později než“. Časové uspořádání procvičujeme s literární výchovou, kdy děti sestavují jednotlivé děje. Také je možné uplatnit je u nácviku pracovních algoritmů, u kterých na rozdíl od literární výchovy můžeme procvičovat oba dva vztahy – po směru toku času i směr opačný – proti toku času. Časoprostorové uspořádání lze chápat jak časově, tak prostorově. Právě u těchto vztahů je velice těžké udávat rozhodnutí, jak na ně má dítě nahlížet. Buď se tedy dítě pevně soustředí jen na dynamiku konkrétní situace, nebo na sekvenci

jednotlivých obrazů, či jenom na poslední důležitý obraz. Jeden z výzkumů se zabýval popisem kognitivních jevů, a to v předoperačním stádiu od dvou do šesti až sedmi let. Právě toto období u dítěte je charakteristické pro rozvoj mentální retardace započaté motorické fáze. Dle Steinberga (2002):...*Se časovou neboli kinematickou informací a posloupnost učíme při pozorování objektů, které se pohybují, nebo díváme-li se na objekty z úhlu pohledu, jenž se mění, protože se sami pohybujeme.*“

Nedozrálост v této oblasti vnímání se může projevat obtížným chápáním pojmů, které označují jednotlivé úseky posloupnosti dne, či špatnému přizpůsobení se změnám, nebo obyčejnou záměnou v pořadí činností. Nevyzrálост tak vede k častému chybování v pořadí úkolů, k poruchám učení. Také mohou nastat problémy v osvojování si určitých dovedností a znalostí (Bednářová, Šmardová, 2007).

1.3.4 Vnímání počtu

Dítě v předškolním věku pochopí počet jako jedno z možných kvalifikačních kritérií. Znaky názorného a intuitivního myšlení, jež je pro předškolní věk typické, se prolínají také do počítání (Espy et al., 2004; Malofeeva et al., 2004; Jordan et al., 2006, 2009 in Vágnerová, 2012).

Vágnerová (2012) uvádí, že dítě na konci předškolního období již zná a ovládá některé názvy čísel, stále však ještě sám nechápe podstatu číselného pojmu, neboli co to číselné označení znamená. Zvládá však rozlišit základní číselné kategorie hodně a málo. Rozumí tomu, že když něco někam přidáme, zvětší se také celkový výsledek a naopak. Popisuje, že i starší děti předškolního věku ještě stále občas mívají problémy s pochopením vztahů mezi čísly, s porozuměním relativnímu významu číselné hodnoty (tj, číslo pět může v jednom případě znamenat mnoho, v opačném případě však pravý opak).

Předškolní děti vnímají množství často vizuálně, především percepčním odhadem. Právě tímto způsobem uvažování můžeme však rozlišit pouze malé množiny, které obsahují nejvíce 4 až 5 jednotek. Pokud by však jednotek bylo více, předškolní dítě sice rozpozná, že jde o větší počet, ale přesnější počet už určit nedovede. Tuto schopnost

zvládne až tehdy, když začne jednotky a množiny sám počítat. K tomu dochází postupně s vývojem dítěte kolem 4. až 6. roku života (Resnick, 1989; Case, 1998 in Vágnerová, 2012).

Podle Vágnerové (2012) je orientace v počtu úzce ovlivněna také fenomenismem. Děti v předškolním věku rozumí pod pojmem číslo nějakou vlastnost objektu neboli množiny objektů, jež je jeho stálou charakteristikou. Většinou dovedou z paměti přeříkat základní číselnou řadu. Často však stále nechápou význam jednotlivých čísel, které v řadě jsou, a stejně tak nerozumí jejich postavení v této řadě. Vše pochopí, až na konci předškolního věku, kdy dojdou k závěru, že počítat znamená přiřazovat čísla číselné řady k jednotlivým objektům. Pak dovedou samy spočítat několik věcí, ale dělají to spíše mechanicky, bez ohledu na dosavadní pravidla počítání, která prozatím nepovažují za zcela důležitá. Znalost samotných čísel však nemusí být vždy spojena s pochopením číselného pojmu. I přes velké potíže se dítě v předškolním věku začíná postupně lépe orientovat ve vztazích mezi čísly a snaží se je porovnávat z hlediska jejich velikostí (například, které číslo je menší a naopak).

Počtářské úvahy předškolního dítěte mají však ještě značné nedostatky, které značně svědčí o pouze částečném pochopení principu všech matematických operací (Gelman, 1982; Steinberg a Belsky, 1991 in Vágnerová, 2012).

Vývoj základních počtářských schopností u dítěte je velmi ovlivněn dosaženou úrovní poznávacích funkcí. Jsou závislé nejen na pochopení základního úkolu, ale také na kvalitě pracovní paměti a schopnosti potlačit rušivé informace, a schopnosti přesunout pozornost k tomu, co přispěje k řešení aktuálního úkolu (Espy et al., 2004 in Vágnerová, 2012).

1.3.5 Předmatematické činnosti

Předmatematické činnosti jsou vymezeny jako uplatnění matematických pojmů u dítěte předškolního věku. Do předmatematických pojmů patří také orientace v čase a prostoru, která úzce souvisí s logickým uvažováním dítěte a také s jeho myšlením. Matematická činnost u dětí v mateřské škole je zastoupena řadou geometrických

tvary, barvami, množinami a také vnímáním prostoru. Naplnění matematiky v předškolním věku spočívá především s obeznámením se se základními matematickými pojmy, co je před, za, nad, pod. Dítě již samotným číslem rozumí, doposud je však nevyžívalo. Čísla, ať už jakákoliv, jsou tak pro dítě utříděna formou teček nebo piktoqramů, neboli zjednodušenou formou (Kaslová, 2010).

Matematika je významným prostředkem pro rozvoj myšlení a logického uvažování. Dítě v předškolním věku dále potřebuje rozvinout mnoho schopností a dovedností a také získat potřebné zkušenosti, podle kterých má jednat (Bednářová, 2007).

Předškolní dítě v matematických představách využívá svého konkrétního myšlení. Kaslová (2010, s. 6) uvádí, co by mělo dítě zvládnout před vstupem do základní školy: *„Mělo by umět vytvářet představy na základě poslechu, pod které spadá např. převyprávění příběhu, pohádky, dále vnímat souvislost mezi jednotlivými objekty, orientovat se bezpečně v prostoru, využívat jednoduchých časových pojmů, respektovat pokyny, zvládat metody řešení, chápat číslo – ne ho umět ztvárnit.“*

Dítě může samo využívat dvě základní role a to role aktéra, který používá předmatematické pojmy, řeší je, experimentuje, nebo využívá roli pozorovatele, který vychází především ze svých vlastních představ a propojuje je se souvislostmi. Dítě tak v této roli vystupuje jako divák (Kaslová, 2010).

Jakékoliv děti, jež jsou nadané na matematiku, se velice často inspirují svými rodiči. Pro takové jedince později pedagogičtí pracovníci sestavují individuální vzdělávací plán (Kaslová, 2010).

S matematikou obecně se děti mohou setkat také při práci na počítači, nebo s interaktivní tabulí, které v současné době již jsou v některých mateřských školách. Mediální obsahy dále pomáhají dětem trpícími specifickými poruchami učení či řadou jiných znevýhodnění. Ty však jen úzce souvisí s matematikou (Kaslová, 2010).

Při přiřazování jakéhokoliv předmětu si dítě uvědomuje souvislost mezi jednotlivými objekty. S matematickými pojmy se tak my všichni setkáváme neustále, ať už nás

doprovází při orientaci v prostoru, v čase, nebo v našem logickém myšlení. Děti v předškolním věku získávají zkušenosti s matematikou především samy intuitivně, a to prostřednictvím hry (Kaslová, 2010).

1.3.6 Představivost a fantazie u dítěte předškolního věku

Podle Vágnerové (2012) dochází k podstatnému porozumění psychických projevů, vlastních i cizích ve věku mezi 3. a 5. rokem života. Představa o fungování mysli předškolního dítěte zahrnuje nejenom schopnost vnímat lidi jako bytosti, ale také schopnosti vnímat lidské úmysly, prožívání, jednání. Na počátku předškolního období dítěte má jeho mysl převážně implicitní charakter, ale postupně s vývojem dítěte a jeho jazykových schopností, s nárůstem poznatků, zkušeností se dostává na vědomou úroveň.

Přesnosti vnímání a konkrétních představ u předškolního dítěte se v průběhu celého dětství zlepšuje. Představivost dítěte utváří před nástupem abstraktního myšlení stěžejní obsah psychických operací, později však hraje nezastupitelnou roli v utváření dětské osobnosti (Čačka, 2002).

Starší předškolní dítě tedy už ví, že lidé mají různé představy, touhy, přání a na úkor těchto poznatků si o nich vytváří vlastní názory. Uvažuje o jejich způsobu chování a snaží se sám přijít na možné příčiny, jež toto chování způsobily. S tím souvisí také jeho chápání. Dovede si představit, jak by člověk jednal na základě toho, jak se cítí. Je zřejmé, že děti v mladším věku takovýmito důvodům příliš nerozumí (Flawell, 1999 Low, 2001, in Vágnerová 2012).

Tříleté děti jsou klidnější a poslušnější. Konflikty s dospělými, které pramenily u dvouletých dětí, jsou u tříletých dětí méně časté a nevýrazné. Tříleté dítě už většinou ochotně poslouchá pokynů dospělých, umí si počkat na to, co sám chce a především nachází zálibu v sobě samém a v poznávání světa kolem sebe (Allen, 2002).

Základem porozumění lidské mysli a psychickým procesům u dítěte předškolního věku je reflexe vlastních psychických projevů neboli – schopnost rozlišovat různé mentální stavy jak u sebe, tak i u jiných lidí. Je zřejmé, že obojí spolu velice úzce souvisí, protože především schopnost vyznat se ve svých vlastních pocitech přispívá k lepšímu

a snadnějšímu pochopení pocitů druhých lidí a naopak (Flawell, 1999 Low, 2001, in Vágnerová 2012).

Rozlišovat mezi fantazií a skutečností je typické pro starší předškolní dítě. K opravdovému viditelnému rozvoji dochází až kolem 4. až 6. roku dítěte (Flawell, 1999 Low, 2001, in Vágnerová 2012).

Čačka (2002) fantazii neudává pouze jako dispozičně podmíněný proces, ale poukazuje na skutečnost, že fantazie prokazuje specifické projevy v jednotlivých vývojových stádiích u každého z nás.

Vágnerová (2012) poukazuje na to, že uvažovat o tom, co si lidé myslí, není vždy snadné. Především proto, že je potřeba potlačit své vlastní názory, myšlenky, pocity a představit si to, co by si mohl myslet někdo jiný.

Mladší děti si samy ještě nepřipouštějí myšlenku, že by mohl mít někdo jiný také jiný názor než ten, který mají ony a jsou přesvědčeny o tom, že existuje pouze jeden možný pohled na věc. Na konci předškolního období jim začne být pomalu jasné, že to tak vždy není a že různí lidé se i ve svých vlastních názorech mohou někdy lišit (Vágnerová 2012).

Proces vývoje představy a způsobu fungování mysli předškolního dítěte Vágnerová uvádí v několika fázích:

1. *Vnímání různých procesů*

Podle Vágnerové (2012) jde v tomto období především o vnímání různých pocitů, projevujících se jako momentální nastavení psychiky dítěte. Dítě je často neumí ani samo označit. Až na konci batolecího období je schopno vyjádřit to, co cítí a to prostřednictvím smutku, radosti, nebo zlosti. Základní představy o pochopení fungování mysli jsou především v pochopení významu přání a tím souvisejících určitých pocitů. Především starší batolata chápou, co znamená něco si přát a že v souvislosti s tím se lidé určitým způsobem také cítí (Bartsch a Wellman, 1995, Wellman a Gelman, 1998, Flawell, 1999, Wellman et al., 2004, in Vágnerová 2012).

2. Schopnost vnímat lidské procesy a odlišovat je od reálného dění

Předškolní děti vědí, že mezi mentálními a fyzickými jevy je docela podstatný rozdíl, i když na počátku tohoto období mají značnou tendenci přisuzovat mentálním jevům stejné vlastnosti jako jevům fyzickým, které viděly. Mají sklon psychické jevy zhmotňovat a fyzické především oživovat (lžička ze stolu sama nespadá, ale skočila). Sám Piaget tuto tendenci označil jako ontologický realismus. Až na přelomu 4. a 5. roku dítěte dojde k posunu v jeho uvažování a k uvědomění si, že nejde o to samé. *„právě v předškolním období se děti naučí lépe chápat rozumové přesvědčení od emočně zabarveného přání. Od tohoto rozvinutého poznatku se dále rozvíjí fungování jejich mysli. Rozvoj uvažování jim umožňuje, aby samy chápaly, že lidé danou situaci nějak hodnotí, nějak ji prožívají a na základě toho prožívání jednají. Začínají tak jiným lidem více rozumět“* (Wellman a Gelman, 1998, Flawell, 1999, Sedláková, 2004, in Vágnerová, 2012).

3. Porozumění názorů druhých lidí

Tříleté dítě má velice nízkou míru porozumění druhým lidem. Má potíže s přijetím toho, že jiní lidé mají různé názory na třeba i stejné věci. Mladší předškolní dítě si ještě neuvědomuje, že lidé kolem něho vždy neřídí danou realitu. Ve čtyřech letech se schopnost odhadnout názory jiných lidí pomalu zlepšuje. Velmi důležitým předpokladem pro rozpoznání správnosti určitého názoru je schopnost udržet v mysli všechny potřebné informace. S tím samozřejmě velice úzce souvisí rozvoj paměti (Wellman, 1990, Battsch a Wellman, 1995, Wellman a Gelman, 1998, Carlson a Moses, 2001, Wellman et al., 2001, Siegler et al., 2003, in Vágnerová 2012).

V předškolním věku srovnává své pocity, názory dítě především s vrstevníky, nebo se staršími sourozenci. Poznatky, které dítě získá od svých starších sourozenců, jsou pro něj opravdu přínosné, protože mladší děti nejsou schopny se svými staršími sourozenci soupeřit. Jsou konfrontovány s jejich názory, a proto se pak učí lépe rozpoznávat. Rozvoj porozumění mysli a psychických procesů u dítěte předškolního věku vychází z velké části ze vztahu s matkou. Právě z tohoto hlediska je velmi důležité, aby se dítě cítilo bezpečně a pociťovalo pocit jistoty a stálosti. Děti, které se cítí dostatečně bezpečně, pociťují lásku, péči a jistotu, jsou otevřeny novým informacím

a mají dobrý základ pro pochopení lidské mysli a psychických procesů (Steele et al., 1999, Dahlgren et al., 2003, in Vágnerová 2012).

Nádvorníková (2011) udává několik teorií, proč je důležité rozvíjet fantazii a představivost.

1. Fantazie a představivost nám umožňuje dotvářet si poznávání vnějšího světa, především pomůže dětem, které ještě nemají dostatek zkušenosti a nechápou souvislosti.
2. Fantazie i představivost jsou považovány za významný rys v osobnosti předškolního dítěte.
3. Představivost a fantazie jsou základem tvořivosti, a to nejen v předškolním věku. Jsou podmětem pro originalitu, flexibilitu myšlení, a proto je velmi důležité tyto oba dva smysly rozvíjet již v předškolním věku.

Pro dítě do jednoho roku života je ranou formou představ jen obrys, který se teprve zkušenostmi, které dítě získá, postupně zpřesňuje. Obsahem těchto představ bývá většinou to, co dítě samo zažilo, co vidělo, proto má malé dítě rádo jen příběhy o lidech o zvířatech, jež bezprostředně zná a jsou mu blízká (Nádvorníková, 2011).

První prvky fantazie bychom proto mohli nacházet v personifikačních tendencích, to znamená, že dítě přisuzuje lidské vlastnosti a způsoby jednání předmětům. Až v předškolním věku dochází k velice výraznému rozvoji představivosti. Tento rozvoj souvisí nejen s větším množstvím nových podmětů, ale také s kvalitou paměti, kterou předškolní dítě má. Samotná představivost se však neomezuje jen na vybavování pamětních představ dítěte, ale rozvíjí se také fantazie (Nádvorníková, 2011).

Především fantazie vyplňuje obrovské mezery v dětském chápání. Tyto mezery jsou způsobeny nezralostí dětského myšlení a nedostatkem informací. Zdravé (normální) dítě začne samo fantazírovat na základě správného pozorovatelného dílu skutečnosti, který však v něm může vyvolat řadu jiných pocitů – potřeba úzkosti atd. Věci v mysli se mu velice často samy popletou a ono samo často není schopno tyto věci roztřídit. Právě pohádky dětem velice pomáhají, dokládají jim, že je zcela možné, aby se

z fantazie vynořila větší jasnost, a pro děti se tak příběh stává jasný a dokážou si ho proto lépe představit (Bettelheim, 2017).

Podle Nádvorníkové (2011) se také v představivosti uplatňuje tendence oživovat věci, které máme kolem sebe, a přisuzovat jim lidské vlastnosti. Velmi viditelné to je například u osobních či oblíbených hraček dítěte – krmení plyšového medvídka lžičkou, uspávání panenky. Předškolní dítě využívá právě ve hře různé nereálné výmysly a nápady pramenící z jeho představivosti a fantazie.

Fantazie předškolního dítěte není doposud řízena kritickým myšlením, takže je zcela spontánní a bohatá. Dítě má velkou zálibu v pohádkách, v příbězích a ve vyprávění, kde se uplatňuje fantazie a představivost (Nádvorníková, 2011).

Malé dítě, stejně jako dospělý člověk, se každý den setkává s nejrůznějšími problémy a událostmi, které ho vedou k tomu, aby se nad takovými situacemi zamyslelo, porozumělo jim a snažilo se hledat nějaké vhodné řešení. Samotný rozum předškolního dítěte má však zatím jen chabou kontrolu nad nevědomím, proto se dítě před velkým tlakem emocí či nevyřešených konfliktů nechává často unášet svou bujnou fantazií a svými představami. Jeho schopnost v těchto situacích používat rozum se objevuje jenom zřídka a je snadno přemoženo pocitem úzkosti, strachem, ale také láskou (Bettelheim, 2017).

Bettelheim (2017) uvádí, že dítě, které je nejistější než dospělý, potřebuje právě ujištění o tom, že nutkání zaobírat se fantazií, nebo nemožnost přestat se jí zaobírat není vada. Právě vyprávěním příběhu, či čtením pohádky rodič dítěti přináší důležitý důkaz a to takový, že prožitky dětského nitra promítnuté do pohádek, nebo příběhů, považuje za hodnotné. Je patrné, že k některým vývojovým zkušenostem musí dojít ve správný čas a právě dětství je od toho, abychom se naučili sami přemostit známý most oddělující naše duševní prožívání od reálného světa.

Tuto skutečnost popisuje i Nádvořníková (2011), která uvádí řadu metodických postupů pro rozvoj fantazie a představivosti u dítěte předškolního věku.

1. Používání fantazie a představivosti v tvořivém rozvíjení her.
2. Dítě samo vymýšlí a předvede své vlastní pohybové představy.
3. Ke své vlastní představě se inspiruje zvukem, hudbou.
4. Samo hledá různé podobnosti ve tvaru předmětu.
5. Pantomimickou činností dítě naznačí vymyšlenou činnost.

1.4 Význam pohádek u dítěte v předškolním věku

1.4.1 Vznik pohádek

Již v minulém století pohádky sepisovali sběratelé podobní bratřím Grimmům, kteří poznali jejich hodnotu. Pohádky jako takové se po mnoho let předávaly především ústní formou, a to z generace na generaci. Svě vlastní vypravěče, kteří se podíleli o své příběhy, měl každý národ. Proto jsou pohádky brány jako pozůstatky víry našich předků. Velice známí byli tzv. pohádkáři, kteří putovali od národu k národu a vyprávěli své příběhy, či pohádky. Pohádkáři byli často potulní kněží a lidé k nim chovali opravdu velikou úctu. Právě bratři Grimmové pečlivě hlídali poslední vypravěče, jež pohádky předávali. Jednotlivé texty pohádek se směly předávat pouze doslovně a bez jakýchkoliv změn. Byli přesvědčeni o tom, že především ve slovním znění je ukryto ono náboženské bohatství (Streit, 1992).

Propp (2008) vysvětluje obecný pojem pohádka, kdy udává, že kouzelnou pohádkou může být označeno každé rozvíjení děje od škůdcovství. Takový sled později nazval dějový chod, který se rozšiřuje novým nedostatkům.

1.4.2 Význam pohádek

Pohádky poskytují předškolnímu dítěti zábavu i ponaučení, podporují osobnostní růst každého dítěte.

Zásadní funkcí pohádek u dítěte v předškolním věku je vnést smysl a řád do původně ne zcela srozumitelného až zmateného světa, jemuž dítě obzvlášť v tomto věku ještě zcela nerozumí (Černoušek, 1990).

Jak uvádí Marsyas (1971), pohádky jsou stejně tak staré jako naši bohové a je to naše rodinná anekdota.

Podle Bettelheima (2017) pohádky nabízejí smysl na několika možných úrovních a tím obohacují dětskou existenci. Pohádka jako taková by v žádném případě neměla mít psychologický dopad na dítě. Pohádky jsou jedinečné, a to nejen jako známý literární útvar, ale také jako umělecké dílo, které je zcela srozumitelné dětem.

Pohádka to je svět plný fantazie, symbolů a skrytých významů a především má důležitý význam v oblasti zdravého dětského vývoje (Herman, 2008).

Je zajímavé, že nejhlubší význam pohádky je pro každého člověka jiný. Z jedné a té samé pohádky si předškolní dítě bude brát různé významy a to podle toho, jaké budou jeho potřeby, nebo zájmy v té dané chvíli. Představy, které pohádky v posluchači vyvolají, závisejí na jeho všeobecném referenčním rámci a také na jeho osobním zaujetí (Bettelheim, 2017).

Bettelheim (2017) také tvrdí, že pohádky vznikly právě v dobách, kdy náboženství mělo velmi důležitou životní roli.

Pohádky jako takové odpovídají typickému uvažování předškolního dítěte. Pohádkový děj bývá velice často zjednodušen a řídí se jednoznačnými pravidly, neboli – dobro zvítězí nad zlem. Pohádkový svět má tudíž jasnou strukturu a řád, podle kterého se řídí. Takový pohádkový svět se dítěti jeví bezpečný a to zejména díky tomu, že se v něm sám snadno orientuje. Pohádky pomáhají dětem pochopit fungování reálného světa kolem nás. Prostřednictvím pohádek se dětem jednoduší formou sdělují obecné situace a vztahy, se kterými se v reálném světě mohou potkat. Právě prostřednictvím pohádek a pohádkových příběhů si dítě vymezuje svou vlastní identitu a velice často se stává, že se samo ztotožňuje s hlavním hrdinou příběhu, což je většinou postava, která má podobné problémy jako samo dítě (Schiederová, 2000, in Vágnerová, 2012).

Podle Černouška (1990) chápou děti v předškolním věku svět kolem sebe poněkud v jiných dimenzích než dospělý člověk.

Pohádky jsou pro děti opravdu moc důležité a velice často pomáhají dětem s psychickými problémy, se kterými se samy nemohou vyrovnat, nebo srovnat. I jiné

rysy téže a té samé pohádky mohou staršímu dítěti poskytnout velmi potřebné a nepostradatelné ujištění a vedení, které bude potřebovat pro svůj psychický vývoj (Bettelheim, 2017).

Pohádky formulují, podporují jednotlivé psychické procesy, které se u dítěte vyvíjejí. Stimulují vnitřní rezervy dítěte a dávají dítěti najevo, jak pracovat s fantazií a představami (Černoušek, 1990).

Černoušek (1990) tvrdí, že i u zcela pasivních dětí pohádky uspokojí základní potřebu magicko-fantastického dopracování věcí a dějů, které se kolem nás odehrávají.

Dítě v reálném světě samo čelí různým problémům, kterým možná ani samo nerozumí a právě v pohádkách nalézá bohatý osobní smysl, protože mu podle jeho potřeby umožňují změnu vlastní identity. Není prokázáno, která pohádka je pro určité dítě v jeho věku nejdůležitější. Nakonec přijde doba, kdy dítě ze své oblíbené pohádky získá vše, co potřebovalo a o pohádku ztratí zájem, proto je důležité v tomto ohledu nechat se dítětem vést (Bettelheim, 2017).

Podle Černouška (1990) pohádky napomáhají k realizaci psychické autonomie, a přispívají k ovládnutí dětského strachu. Pohádky jsou tak na jedné straně fantazie a zároveň jsou silnou hrází, která brání nebezpečné nicotě.

Pohádky, jako takové, uspokojí potřebu naděje, kterou má každé dítě, protože všechno zlé nakonec dobře dopadne (Schiederová, 2000, in Vágnerová, 2012).

1.2.3 Jak vyprávět pohádky

Podle Bettelheima (2017) má pohádka větší smysl a symboliku, když je sama vyprávěná, než když je čtená. Když už bychom pohádku četli, měli bychom ji přednášet s citem, zaujetím pro celý příběh a pro dítě, pro které může pohádka hodně znamenat. Vyprávění je proto mnohem lepší než samotné čtení, jelikož nám to umožňuje větší pružnost a otevřenost.

Některé pohádky samy o sobě nahánějí strach a často mají za následek duševní otřesy. Když tyto temné síly v pohádce zdůrazníme, nebo jsou dokonce ještě více rozvedeny, pak už se nemohou další síly v pohádce zcela jasně projasnit, a problém tak zůstává

nevyřešený. Je to stejné, jako když malému dítěti hrozíme čertem, nebo loupežníkem, který má sílu a odnese si je, když bude neposlušné (Streit, 1992).

Na rozdíl od nových příběhů je pohádka výsledkem, a to příběhu milionkrát vyprávěného různými osobami pro mnoho nových lidí a dětí. Když dospělý člověk vyprávěl pohádku malému dítěti, reagoval na jeho odezvy. Stejně tak by tomu mělo být i v dnešní době. Svě nevědomé porozumění příběhu, jež vyprávěl, ovlivňoval nevědomé porozumění dítěte. Drží-li se doslova otrockého znění, okrádá pohádku o její značnou a hodnotnou část. Má-li mít pohádka na dítě opravdový účinek, musí mít mezilidskou událost, která je ovlivněna zúčastněnými stranami (Bettelheim, 2017).

Streit (1992) dále uvádí, že někteří citliví pedagogové poznamenávají, že v pohádkách se dějí velké krutosti, o kterých bychom dětem vůbec neměli vyprávět. Čarodějnicí, kterou spálili v peci, vlka, jemuž nandali do břicha kamení. Na druhou stranu jsou to právě tyto podoby zla, bytosti z temnot, jež jsou přemáhány a ničeny.

Bettelheim (2017) tvrdí, že záleží především na samotném přístupu rodičů, který zvolí ať už při vyprávění pohádky, nebo při popisování zla. Rodič, který není naladěný na pocity dítěte, nebo je až příliš zaujatý svým vlastním světem a vlastním nevědomím, může k vyprávění vybírat právě takové pohádky, které odpovídají jeho potřebám – spíše než potřebám dítěte.

Děti umějí naložit s pohádkou různým způsobem, proto jim nevádí, když rodič pohádku různě překrucuje. Pohádkový děj se celý odvíjí fantastickými způsoby, proto je důležité, aby se vyprávění odehrávalo mezi dvěma lidmi, kam dospělý i dítě vstupují jako sobě rovní, což se nikdy nemůže povést, pokud je pohádka dítěti jenom čtena (Bettelheim, 2017).

S vyprávěním pohádek dítěti samozřejmě souvisí i určitá zodpovědnost, kterou rodič k dítěti má. Existují děti senzibilnější a děti robustnější. Především pohádkami můžeme ty citlivé duševně posílit a zcela zocelit, ale také ty silnější s hroší kůží vnitřně naladit a navázat, nebo objevit vnitřní pouto (Streit, 1992).

Samozřejmě ne každý rodič si dokáže vymýšlet různé příběhy. Především mnozí mladí rodiče ani sami v dětství nikdy pohádky vyprávět neslyšeli, a nepoznali radost

a obohacení svého vnitřního světa. Ale ani ti nejlepší rodiče nedokážou dítěti předat to, co všechno chybí v jejich vlastní životní zkušenosti. Právě v takovém případě musí být vcítění založené na vlastních vzpomínkách z dětství. Smysl ve vyprávění pohádky je založen především na zážitcích sdílené s radostí z příběhu, i když dospělý a dítě se každý raduje z něčeho jiného. Dětská radost jako taková, že může patřit fantazii a dospělá radost může nacházet potěšení v radosti dítěte (Bettelheim, 2017).

Děti, které se ještě samy umějí divit, se budou mnohem intenzivněji spojovat se vším, čemu se budou v pozdějším věku učit. Vyprávěním pohádek tak vytváříme silné generační pouto lásky, které je pro dítě velmi důležité (Streit, 1992).

Bettelheim (2017) zmiňuje, že pohádka je především důležitým uměleckým dílem, a proto vyprávět dítěti pohádku s jiným úmyslem než obohatit jeho zkušenost znamená učinit z ní záležitost, která v tom nejlepším případě sama promlouvá k dětské mysli.

Pohádka dítěti předává intuitivní a povědomé porozumění jeho vlastní povaze a také toho, jaká budoucnost jej čeká. Smysl samotných pohádek se dítěti nesmí vysvětlovat, je však velmi důležité, aby samotný vypravěč chápal sám poselství, jimž se pohádky dítěti dále předávají. Pohádky nám popisují vnitřní stavy mysli a to především prostřednictvím obrazů a také dějů, protože dítě pozná žal a neštěstí podle toho, že někdo pláče. Pohádky se proto nesmí šířit s tím, že je někdo velice nešťastný. Právě vnitřní procesy jsou v pohádkách překládány do obrazů (Bettelheim, 2017).

2 PRAKTICKÁ ČÁST

V praktické části jsem realizovala a vyhodnotila kvalitativní výzkumnou sondu zaměřenou na vnímání reality a fikce ve sci-fi příběhu Spiderman a v pohádkovém příběhu Princ Bajaja. Výzkum jsem realizovala v mateřské škole v Borovanech s pětapadesáti dětmi ve věku od tří do šesti let.

Hlavním cílem tohoto mého výzkumu bylo zjištění, nakolik dítě v předškolním věku rozeznává pohádkové představy od reálného světa, ve kterém vyrůstá, a zda je rozlišení stejné u klasických pohádek a u soudobých sci-fi příběhů. Pro rozhovor s dětmi jsem vytvořila několik otázek týkajících se sci-fi a pohádkového příběhu.

2.1 Kvalitativní výzkum

Doposud není obecný postup, jak vysvětlit, nebo realizovat kvalitativní výzkumnou sondu. Zápornou definici předložili metodologové Glaser a Corbinová (1989), kteří za něj považují kterýkoliv výzkum, jehož výsledků se nedocílí pomocí statistických metod (Hendl, 2008).

Známý metodolog Creswell (1998, s. 12) popsal kvalitativní výzkum takto: „*Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.*“

Hendl (2008, s. 48) uvádí tyto metody kvalitativního výzkumu:

- *Pozorování*
- *Texty a dokumenty*
- *Interview*
- *Audio a video záznamy*

Kvalitativní výzkum je zcela odlišný od výzkumu kvantitativního a to především v logice. V kvalitativním výzkumu nejde o testování hypotéz, ale především jde o porozumění významům, jež ostatní lidé přisuzují svému jednání (Dvořák, 2015).

Kvalitativní výzkum, stejně jako další výzkumy prochází řadou změn, a proto zachycení tohoto vývoje v moderní historii není zcela jednoduché. Je třeba si uvědomit, že psychologie je široký pojem a některé její oblasti úzce souvisí s jinými obory (Miovský, 2006).

2.1.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu bylo zjistit, jak předškolní dítě vnímá realitu a fantazii v klasických kouzelných pohádkách a v současných sci-fi příbězích pro děti a následně obě zjištění porovnat.

2.1.2 Výzkumné otázky

Z výzkumných otázek budu nadále vycházet při celkovém zjištění a porovnání jednotlivých rozdílových odpovědí mezi dětmi. Budou tak součástí konkrétního zjištění ve dvou třídách zde uvedených a zbylých dvou třídách, které jsou součástí přílohové části. Pro lepší orientaci ve výsledcích jsem děti rozdělila podle věkových kategorií.

1. Vnímá dítě pohádkové postavy v klasických pohádkách jako reálné?
2. Vnímá dítě pohádkové postavy ve sci-fi příběhu jako reálné?
3. Jaké představy a přání to v dítěti předškolního věku evokuje?
4. S jakou pohádkovou postavou by se dítě více ztotožnilo v reálném světě?

2.1.3 Strategie výzkumu

Jako strategii svého výzkumu jsem zvolila hledání společných jmenovatelů v rozhovoru s dětmi, který jsem si písemně zaznamenávala. Na úkor těchto výsledků a srovnání s výzkumnými otázkami jsem provedla jejich porovnání a dospěla jsem k zajímavým závěrům, které jsem dále popsala v konečném zjištění.

Celý výzkum byl založený na osmi podobných otázkách, z nichž se čtyři vztahovaly k sci-fi příběhu Spiderman a čtyři k pohádkovému příběhu Princ Bajaja. Dále jsem uváděla jednu podotázku vztahující se k oběma příběhům. Se stejnou skupinou dětí jsem strávila celkem dva dny, a proto jsem tak měla větší možnost poznat více dětí najednou. První den jsem dětem ve věku tří až čtyř let pustila dvou a půl minutovou ukázkou sci-fi příběhu Spiderman. Poté jsem tu samou ukázkou pustila zbývajícím dětem

ze stejné třídy ve věkovém rozmezí pět až šest let. Po zhlédnutí ukázek v klidové části třídy následoval individuální rozhovor s každým dítětem, které odpovídalo na otázky vztahující se k ukázce příběhu, jenž viděl. Stejný postup jsem nadále uplatnila i následující den, kdy byla dětem promítána dvou a půl minutová ukázka z pohádkového příběhu Princ Bajaja. Ze získaných odpovědí jsem poté sepsala konečné zjištění.

2.1.4 Zkoumaná skupina

Mého výzkumu se zúčastnilo celkem 55 dětí v rozmezí od 3 do 6 let věku. Celkem jsem navštívila 4 třídy. Třídy v této mateřské škole jsou heterogenní, proto jsem se také všímala věkového rozlišení u každého dítěte. Ve třídách se nacházeli jak chlapci, tak dívky. Odpovědi jsou proto často odlišné i vzhledem k tomu, jakým způsobem sci-fi, nebo pohádkový příběh vnímá dívka a jakým chlapec.

Celkový počet děvčat, která odpovídala na mé otázky, byl 29. Chlapců bylo o tři méně. Věkové rozmezí předškolních dětí bylo od tří do šesti let.

Celkem jsem tak hovořila se třemi tříletými dětmi, třinácti čtyřletými dětmi, osmnácti pětiletými a jedenácti šestiletými předškolními dětmi.

2.1.5 Výzkumné metody

Jako výzkumnou metodu jsem zvolila formu strukturovaného rozhovoru s otevřenými otázkami.

Strukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami se skládá z řady pozorně sestavených otázek, na které mají jednotlivci odpovědět. Základním účelem tohoto rozhovoru je co nejvíce zmírnit účinek tazatele na kvalitu rozhovoru. Výsledky se tak lépe vyhodnocují. Tento typ rozhovoru je vhodný, pokud nemáme dostatek času a potřebujeme co nejrychleji srovnat odpovědi všech respondentů (Hendl, 2008).

2.2 Realizace výzkumu

K uskutečnění mé kvalitativní výzkumné sondy jsem navštívila celkem čtyři heterogenní třídy v mateřské škole, kde jsem v každé třídě po dobu dvou dnů pouštěla dětem předškolního věku dvě krátké video ukázky, po kterých poté následoval můj rozhovor s nimi a zodpovězení několika otevřených otázek.

Před ukázkou rozhovorů bych ráda upozornila na skutečnost, že všechny děti, které se podílely na mém výzkumu blíže neznám, pouze s jednou třídou, kterou dále rozepisuji, jsem osobně, vzhledem k mé pedagogické praxi, strávila více času. Poukazuji na to vzhledem k odpovědím, které mi děti poskytovaly. V některých případech jsou tyto odpovědi dosti rozvedené, jinde naopak chudé, což je ale pochopitelné, neboť jsem se s většinou dětí viděla poprvé.

Pro ukázkou rozhovoru jsem ve své bakalářské práci zvolila dvě třídy, a to třídu „Berušek“ a třídu „Krtečků“. První třída má celkový počet dětí dvacet sedm a během mého výzkumu v ní bylo první den přítomných šestnáct dětí a druhý den patnáct dětí ve věku od tří do šesti let. V druhé třídě „Krtečků“, kde je celkový počet dětí dvacet osm bylo první den výzkumné sondy přítomno třináct dětí – šest chlapců a sedm dívek a druhý den stejný počet dětí. Počty dětí v jednotlivých třídách se tedy vzhledem k dvoudennímu výzkumu každý den měnily.

V odpovědích zaznamenávám pouze křestní jméno dítěte a dosažený věk, dále uvádím přesné znění odpovědí tak, jak mi byla odpověď od dítěte sdělena a to bez jakýchkoliv úprav. Už v těchto odpovědích si však můžeme všimnout společných znaků, a zároveň rozdílů, které jednotlivé odpovědi mají vzhledem k věkové odlišnosti každého dítěte. Tyto znaky a rozdíly porovnávám v závěrečném zjištění své práce. Zbylé rozhovory s dětmi jsou součástí přílohové části.

2.2.1 Otázky vztahující se k rozhovoru s dětmi

Sci-fi příběh Spiderman

1. Myslíš si, že je Spiderman opravdový? Že třeba někde žije?
 - Ano a proč si to myslíš?
 - Ne a proč si to myslíš?

2. Viděl (a) jsi ho už někdy?
 - Pokud ano, líbil se ti?
 - Co se ti na něm (ne)líbilo?

3. Můžeme Spidermana potkat i u nás ve městě (v Borovanech)?
 - Pokud ano, tak kde myslíš, že bychom ho mohli potkat?
 - Pokud ne, proč si to myslíš?

4. Chtěl (a) bys také umět to, co umí Spiderman? – tvořit pavučiny, létat
 - Ano a proč by se ti to líbilo?
 - Ne a proč bys to nechtěl (a) umět?

Pohádkový příběh Princ Bajaja

1. Myslíš si, že je drak opravdový? Že někde třeba žije?
 - Ano a proč si to myslíš?
 - Ne a proč si to myslíš?

2. Viděl (a) jsi ho už někdy?
 - Pokud ano, líbil se ti?
 - Co se ti na něm (ne)líbilo?

3. Můžeme draka, (princeznu, prince) potkat i u nás ve městě (v Borovanech)?
 - Pokud ano, tak kde myslíš, že bychom ho (ji) mohli potkat?
 - Pokud ne, proč si to myslíš?

4. Kdo myslíš, že je odvážnější Spiderman nebo princ, který bojuje s drakem?
 - A proč ses tak rozhodl (a)? V čem je lepší, silnější?

Pro zajímavost jsem se dětí po zhlédnutí obou ukázek ptala, která ukázka se jim líbila víc, kterou by chtěly pustit ještě jednou, popřípadě zda by chtěly vidět celý příběh. Výsledek této odpovědi je zapsán pod odpověďmi dětí týkajících se pohádkového příběhu.

2.2.1.1 Mateřská škola Borovany – třída Berušky

Počet dětí, se kterými jsem vedla rozhovor- první den šestnáct a druhý den patnáct.

Odpovědi dětí na stanovené otázky týkající se obou dvou puštěných ukázek:

Rozhovor - Sci-fi příběh Spiderman

Natálie 4 roky

1. Není skutečný, nikdy jsem ho neviděla.
2. Nikde jsem ho neviděla a nechci vidět, bála bych se ho.
3. Můžeme ho potkat u nás v Borovanech, ale radši bych ho tady potkat nechtěla, protože bych se ho bála.
4. Nechtěla bych umět dělat pavučiny, ani létat, protože bych se bála, že spadnu dolů.

Ema 4 roky

1. Je skutečný Spiderman, bydlí v pavučině, ale může bydlet i kdekoliv jinde, kde chce.
2. Ještě jsem ho neviděla, ale teprve tam půjdeme do ZOO a tam ho uvidím.
3. Můžu ho potkat v Borovanech, anebo ve školce, tady už jsem ho taky viděla, ale nevím kdy.
4. Jo, chtěla bych to umět. Chtěla bych být pejskem, abych mohla štěkat jako blázen.

Viktorie 4 roky

1. Spiderman je skutečný a bydlí sám v pavučině.
2. Neviděla jsem ho, jenom v televizi. Kdybych ho potkala, tak bych se ho na něco zeptala, ale nevím na co.
3. Ne, jenom v televizi.
4. Ano, dělala bych pavučiny a byla bych rychlá.

Karel 4 roky

1. Spiderman je skutečný a bydlí doma.
2. Neviděl jsem ho, jen v televizi, ale chtěl bych ho potkat a na něco se ho zeptat, ale nevím na co.
3. Nemůžeme, vidíme ho jen v televizi.
4. Ano, mohl bych zachraňovat.

Tomáš 4 roky

1. Není skutečný, protože pavučiny nejdou udělat, jen z provazu jdou udělat.
2. Neviděl jsem ho, ale chtěl bych ho potkat a šel bych jen okolo.
3. Nemůžeme.
4. Jo chtěl, protože bych byl hodně rychlý.

Michal 4 roky

1. Je skutečný a bydlí v pavučině.
2. Viděl jsem ho, ale byl jiný, jmenoval se Petr a byl dobrý a taky tam byl dinosaur a on mi podal ruku.
3. Ne, koukal jsem na něj z okna, když dělal pavučiny.
4. Chtěl bych to umět, protože bych mohl zachraňovat jako on.

Rozálie 4 roky

1. Je skutečný a bydlí v pavučině.
2. Neviděla jsem ho.
3. Nepotkala jsem ho, ale chtěla bych ho potkat.
4. Ano, líbilo by se mi to, byla bych rychlá.

Michal 4 roky

1. Ano, je skutečný, on bydlí v pavučině a já bych taky chtěl mít takovou pavučinu.
2. Neviděl, ale chtěl bych ho potkat, nebo vidět.
3. Ne, vyjde ven, jen když někdo potřebuje zachránit.
4. Ano, líbilo by se mi to, ale proč to nevím.

Jakub 5 let

1. Ano, je skutečný a bydlí v pavučině.
2. Neviděl jsem ho, ale chtěl bych ho potkat, líbilo by se mi to.
3. Jo, můžu ho potkat, třeba když půjdu koupit rohlíky.
4. Ano, chtěl bych, byl bych silnější a rychlý.

David 5 let

1. Ne, není skutečný a nikde nežije.
2. Neviděl jsem ho, jenom v televizi.
3. Ne, nemůžeme ho potkat.
4. Pavučiny ne, ale létat bych chtěl umět.

Josef 5 let

1. Není skutečný, je převlečený jenom ve filmu.
2. Viděl jsem ho jenom převlečeného tady v Borovanech, když byl karneval.
3. Můžeme, ale nevím kde.
4. Pavučiny ne, ale létat to by mě bavilo.

Anna 5,5 roku

1. Ne, není skutečný, protože ho nemůžu potkat, jenom vidět v televizi, nebo na videu.
2. Viděla, převlečeného na karnevale a byl to Jakub.
3. Ne, není opravdový.
4. Jo, moc by mě to bavilo.

Tereza 5,5 roku

1. Ne, není skutečný, protože ho vidíme jen v pohádkách.
2. Neviděla jsem ho ani převlečeného.
3. Nemůžeme, protože není opravdový.
4. Ano, ale nevím proč.

Vanesa 5 let

1. Není opravdový, protože jsem ho nikde neviděla.
2. Jen na karnevale a líbil se mi moc.
3. Nemůžeme, není opravdový, ale chtěla bych ho potkat a zeptala bych se ho, jestli je opravdový.
4. Ano, protože by mě to bavilo.

Tereza 5,5 roku

1. Není skutečný, neviděla jsem ho a nikde nebydlí.
2. Neviděla jsem ho, ani jsem ho nepotkala.
3. Nevím.
4. Nechtěla bych to umět, bála bych se, že spadnu dolů.

Veronika 6 let

1. Spiderman je skutečný, ale nikde nebydlí.
2. Brácha si pouštěl Spidermana v televizi.
3. Nemůžeme, protože neexistuje, může být jen socha, nemůže být skutečný.
4. Nechtěla, bála bych se, že spadnu dolů.

Rozhovor - Pohádkový příběh Princ Bajaja

Natálie 4 roky

1. Žije u mě, protože by ses bála a plakala.
 2. Neviděla, ani v pohádce, kdyby byl v pohádce, tak ho vidím hned. Nelíbil se mi, byl ošklivý na princeznu.
 3. Schovaný třeba zahozený, jako že někde žije.
 4. Princ, protože je pevný a zachránil princeznu.
- Spidermana, protože dělá pavučiny.

Ema 4 roky

1. Je skutečný a bydlí v lese i s medvědem.
2. Ano, v televizi a na DVD v pohádce. Nelíbil se mi, protože řval a bála se ho princezna.
3. Ano, potkala, když jsme jeli na dovolenou, tak jsem mu mávala.
4. Spiderman, protože dělá velké pavučiny.
 - Prince Bajaju, protože tam byl drak.

Viktorie 4 roky

1. Žije, někde jsem ho viděla, ale nevím kde.
2. Na skále. Nic se mi nelíbilo.
3. Nežije, nemůžou.
4. Princ, protože měl meč.
 - Spidermana s pavučinami.

Karel 4 roky

1. Skutečný a bydlí u jezu.
2. Ne, neviděl, jenom pohádkách. Líbil se mi, jak dělal oheň.
3. U hřiště ho můžeme potkat.
4. Spiderman. Protože má pavučiny.
 - Prince Bajaju, protože měl koně.

Tomáš 4 roky

1. Ne, není.
2. Viděl, ale jenom v pohádce. Líbil se mi drak a jeho hlavy.
3. Ne.
4. Spiderman, má velký pavučiny.
 - Spidermana, protože dělá pavučiny a byl legrační.

Michal 4 roky

1. Není a nebydlí.
 2. Neviděl ani v televizi. Nelíbil se mi, protože byl moc velký.
 3. Ne.
 4. Spiderman, protože dělá pavučiny a létá.
- Spidermana, protože létá.

Rozálie 4 roky

1. Je a má být.
 2. V televizi a v pohádkách. Líbí se mi jeho hlavy.
 3. Ne, nemůžu.
 4. Spiderman, dělá pavučiny.
- Spidermana.

Michal 4 roky

1. Žije v centru, nebo na kopci.
 2. Ano, viděl, jeho oči v lese. Líbil se mi, líbilo by se mi, aby se princezna vdala za draka, protože by se s ním měla líp.
 3. Neviděl, jen jeho oči.
 4. Spiderman, protože je rychlejší.
- Spidermana.

Eliška 4 roky

1. Není skutečný a nežije.
 2. Jenom v pohádkách. Líbila se mi princezna a její šaty.
 3. Ne.
 4. Nezodpovězena z důvodu absence v předešlém dni.
- Nezodpovězena z důvodu absence v předešlém dni.

Jakub 5 let

1. Žije a bydlí v jeskyni.
 2. Ne, ale chtěl bych. Líbilo se mi, jak chrлил oheň.
 3. Ano, u nás ve škole.
 4. Spiderman, protože uměl dělat pavučiny.
- Spidermana, protože umí létat.

Josef 5 let

1. Není opravdový a nikde nežije.
 2. V pohádce. Líbil se mi drak a jeho výpary a zvuky co dělal.
 3. Nemůžeme.
 4. Spiderman, protože má pavučiny.
- Spidermana, protože byl silnější.

Anna 5,5 roku

1. Není skutečný a nikde nežije.
 2. V pohádce. Nelíbí, protože měl hnusný křik a tři hlavy.
 3. Ne, ale mohli jsme ho potkat, když jsem ještě nebyl na světě.
 4. Spiderman, protože dělá pavučiny a létá.
- Spidermana.

Vanesa 5 let

1. Ne, v dalekých horách.
 2. V pohádce. Nelíbil se mi, protože se mi draci nelíbí.
 3. Ne.
 4. Oba a každý jiný.
- Princ Bajaju, protože Spidermana moc neznám.

Tereza 5 let

1. Nežije a není skutečný.
 2. Neviděla, tohle byla první pohádka s drakem. Líbil se mi, protože měl tři hlavy.
 3. Ne.
 4. Spidermana.
- Prince Bajaju.

Veronika 6 let

1. Je, protože žije v domě.
 2. Ne, jenom v televizi. Líbil se mi celý, také princ, princezna a kůň.
 3. Ne.
 4. Princ, protože měl velký meč.
- Prince Bajaju i Spidermana.

2.2.1.1.1 Zjištění výsledků ve třídě Berušky vycházející z výzkumných otázek,
Tento den bylo přítomno = devět děvčat, šest chlapců.

1. Vnímá dítě pohádkové představy v klasických pohádkách jako (reálné)?

Děti ve věku okolo čtyř let často uváděly, že jim pohádkové představy přijdou skutečné, že se opravdu někde vyskytují, nebo žijí poblíž nás. Děti, které byly přesvědčeny, že pohádkové postavy z klasických pohádek opravdu existují, bylo celkem šest, a to čtyři dívky a dva chlapci.

Naopak u dětí starších, ve věku od pěti do šesti let, převažoval názor, že pohádkové postavy opravdu neexistují. V této třídě se jednalo celkem o čtyři děti a z tohoto počtu převažovaly tři dívky a jeden chlapec. Setkala jsem se zde však i s výjimkami, kdy byla šestiletá dívka a pětiletý chlapec přesvědčeni, že tyto postavy mohou potkat. Opět jsem se ujistila o individualitě každého dítěte.

2. Vnímá dítě pohádkové postavy ve sci-fi příběhu jako reálné?

Tří až čtyřleté děti uváděly, že postava Spidermana je opravdu skutečná, dokonce ji i mnohdy samy viděly. Zde se opět uplatnila rozmanitost dětské fantazie a kreativity, zejména když mi děti popisovaly, kde tuto postavu viděly. Celkem se jednalo o tři dívky a tři chlapce, kteří o této existenci byli přesvědčeni. Zároveň bych chtěla upozornit na výjimku. Jednalo se o dvě děti stejného věku, které tvrdily pravý opak, i když důvody proč jsou o tom tak přesvědčeny byly mnohdy nejasné a nepřesné. Neexistenci Spidermana si často spojovaly s výrobou samotné pavučiny, která přece normálně udělat nejde.

Děti ve věku od pěti do šesti let uváděly, že Spiderman není opravdový, a tudíž ho nemůžeme nikde potkat. Celkem šlo o sedm dětí, které uváděly neexistenci této postavy. Když jsem se těchto dětí ptala, proč jsou o tomto mínění tak přesvědčeny, často se odkazovaly na převleky, karneval. Starší děti si již uvědomovaly jiné možnosti. To, že se můžeme za někoho pouze převléct, předstírat že jsme někdo jiný, změnit svoji sociální roli. I zde se však našel chlapec, který byl přesvědčen o pravém opaku.

3. Jaké představy a přání to v dítěti předškolního věku evokuje?

Tuto otázku jsem pojala jak z pohledu sci-fi, tak pohádkového příběhu.

Sci-fi příběh Spiderman, pohádkový příběh Princ Bajaja

V této části jsem děti nerozdělila podle věku. Otázku jsem pokládala všem dětem od tří do šesti let, neboť jsem počítala s tím, že odpovědi budou podobné. Velice často jsem se v této třídě setkávala s názorem, že u dítěte pohádkové postavy vzbuzují touhu. Touhu po tom umět to, co oni, tedy létat, dělat pavučiny, mít meč a bojovat. Tato představa se velice často objevovala u chlapců. U dívek převládala spíše opatrnost, byly více nerozhodné a odpověď na tuto otázku jim trvala delší dobu. Nakonec jsem se však dozvěděla, že by chtěly být princeznou, mít takové šaty, koně.

V této otázce byla zřetelně vidět rozmanitost každého dítěte. Dívky, které byly spíše opatrné a obezřetné, volily především role princezen, naopak chlapci preferovali rychlost, obratnost a velice často poukazovali na profesi záchranáře.

4. S jakou pohádkovou postavou by se dítě více ztotožnilo v reálném světě?

Chlapci ve věku od tří do šesti let uváděli postavu Spidermana, imponoval jim svou rychlostí, obratností a především tím, že dělal pavučiny a létal.

U dívek v tomto věkovém rozpětí naopak převládala opatrnost, obava z létání, nechtěly by to umět, bály by se, proto preferovaly spíše druhou pohádkovou postavu, a to princeznu.

2.2.1.2 Mateřská škola Borovany – třída Krtečci

Během svého dvoudenního výzkumu v této třídě jsem vedla rozhovor pro oba dny s patnácti stejnými dětmi.

Odpovědi dětí na stanovené otázky se týkají obou dvou přežraných ukázek.

Rozhovor – Sci-fi příběh Spiderman

Boris 4 roky

1. Není skutečný, nikde nežije.
2. Viděl jsem ho v pohádce.
3. Ne, nikde.
4. Ano, protože by mě to bavilo.

Adéla 4 roky

1. Ano, a bydlí venku.
2. Ano, u nás na zahradě.
3. Ano, viděla jsem ho venku, ale nevím kde.
4. Ano, ale nelíbilo by se mi to.

Jiří 4 roky

1. Jo.
2. Jenom v pohádce.
3. Ano, na zahradě a ve školce.
4. Ano, ale až budu velký, budu střílet prasata.

Alexandr 3 roky

1. Ano.
2. Ano, v počítači.
3. Ano, přiletěl na hřiště.
4. Ano, chtěl a já mám pavučinu taky vevnitř v ruce schovanou.

Matěj 4 roky

1. Ano, žije u mě v pokoji.
2. Ano, venku.
3. Ano.
4. Jo, bavilo by mě to.

Barbora 4 roky

1. Není skutečný a nikde nebydlí.
2. Vůbec nikdy jsem ho neviděla, ani v pohádkách.
3. Ne.
4. Ne, protože by mě to nebavilo.

Ema 3 roky

1. Ano, žije v lese.
2. Ano, ale nevím, kde to bylo.
3. Ne.
4. To nevím.

Vojtěch 5 let

1. Ano, žije ve staré chalupě.
2. Ano, dvakrát v televizi.
3. Ne, ale chtěl bych ho potkat.
4. Jo, protože by mě to bavilo.

Max 6 let

1. Ne, nikde nežije.
2. Viděl jsem ho ve filmu a v počítači.
3. Nemůžeme.
4. Jo, protože bych chtěl zachraňovat lidi v nebezpečí.

Kamila 5 let

1. Žije, ale daleko do nás.
2. Jenom v pohádce.
3. Jenom někdy když sama chci.
4. Ne, protože bych se bála, že spadnu.

Ema 5,5 roku

1. Není, je jenom v pohádkách.
2. Jo, v pohádkách.
3. Viděla jsem v Borovanech na karnevale převlečeného Honzu za Spidermana.
4. Ne, nevím.

Milada 5 let

1. Ano, bydlí v domečku.
2. Jen ve filmu.
3. Ne.
4. Chtěla, protože jsem ještě nelétala.

Petra 5,5 roku

1. Není skutečný a nikde nebydlí.
2. Jenom v pohádce.
3. Nemůžeme.
4. Jo, protože by mě to bavilo.

Rozhovor - Pohádkový příběh Princ Bajaja

Boris 4 roky

1. Jo, a bydlí v lese.
 2. Jenom v pohádkách. Líbil se mi, protože měl 3 hlavy.
 3. Ne.
 4. Spiderman, protože dělá pavučiny.
- Spidermana, protože dělá pavučiny.

Adéla 4 roky

1. Ano, ale bydlí jenom pod kameny.
 2. Ano, venku. Líbil se mi drak, jak řval.
 3. Ve školce a bála jsem se ho.
 4. Spiderman.
- Spidermana, dělá pavučiny.

Jiří 4 roky

1. Ano.
 2. Neviděl, jenom Mickey Mouse. Jo, líbí se mi jeho tři hlavy a oheň.
 3. Jo.
 4. Spiderman, protože dělá pavučiny.
- Prince Bajaju i Spidermana.

Alexandr 3 roky

1. Ano, žije v jeskyni.
 2. Ano, šel jsem tam a byl tam a dělal oheň. Líbil se mi venku.
 3. Ano, venku.
 4. Spiderman.
- Spidermana, jak lítal.

Matěj 4 roky

1. Ano a žije v lese.
2. Na zahradě. Líbily se mi jeho hlavy.
3. Na zahradě.
4. Spiderman, dělal pavučiny.

- Spidermana.

Barbora 4 roky

1. Ne, nežije.
2. Jen ve filmu. Líbila se mi princezna.
3. Ne.
4. Princ Bajaja, protože měl meč.

- Prince Bajaju i Spidermana.

Kateřina 4 roky

1. Ano, žije.
2. Jenom ve filmu. Líbila se mi princezna.
3. Ne.
4. Princ, měl meč.

- Princ Bajaja i Spiderman.

Ema 3 roky

1. Jo, žije ve skále.
2. Jenom v pohádce. Nelíbily se mi jeho tři hlavy.
3. Ne.
4. Nevím.

- Spidermana.

Vojtěch 5 let

1. Nevím.
 2. Jenom v televizi a v pohádce. Nelíbil se mi, protože měl tři hlavy.
 3. Ne.
 4. Princ, protože měl meč.
- Spidermana, protože dělal pavučiny.

Max 6 let

1. Třeba jo, ale ještě jsem ho neviděl.
 2. Ještě jsem ho neviděl. Líbil se mi, jak měl tři hlavy.
 3. Ne.
 4. Spiderman, protože zachraňoval.
- Spidermana i Prince Bajaju.

Kamila 5 let

1. Ne, jenom v pohádkách.
 2. Jen v pohádce. Líbil se mi, jak funěl.
 3. Nemůžeme.
 4. Oba stejně.
- Oboje dvoje se mi líbilo.

Ema 5,5 roku

1. Ne.
 2. Jen v pohádce a v Harry Potterovi, jsem ho viděla. Nelíbilo se mi nic.
 3. Ne.
 4. Princ, protože měl meč.
- Prince Bajaju, protože bojoval a měl meč.

Milada 5 let

1. Ne.
 2. Jen v pohádce. Líbilo se mi, jak drakovi uřízli hlavu.
 3. Ne.
 4. Princ Bajaja i Spiderman.
- Oboje dvoje.

Petra 5,5 roku

1. Neexistuje, existoval, ale už ne.
 2. Jenom v pohádce. Nelíbilo se mi nic.
 3. Nemůžeme a bála bych se ho.
 4. Spiderman, protože dělá pavučiny a zachraňuje lidi.
- Spidermana, protože dělá pavučiny.

2.2.1.2.1 Zjištění výsledků ve třídě Krtečci vycházející z výzkumných otázek

Tento den bylo přítomno = 7 děvčat, 8 chlapců.

1. Vnímá dítě pohádkové představy v klasických pohádkách jako reálné?

Tří až čtyřleté děti v této třídě často uváděly, že postava z klasické pohádky opravdu existuje, že bydlí třeba v lese, nebo v jeskyni. O existenci těchto postav bylo přesvědčeno sedm dětí z toho se jednalo o čtyři chlapce a tři dívky. Jediná výjimka v této třídě byla čtyřletá dívka, která byla naprosto přesvědčená, že taková postava neexistuje, uváděla, že ji můžeme vidět v televizi, nebo ve filmu, ale nikoli tady u nás.

U starších dětí předškolního věku od pěti do šesti let převažoval názor, že pohádkové postavy neexistují. Celkem šlo o čtyři dívky. Setkala jsem se však i s dvěma chlapci v tomto věku, kteří sami moc dobře nevěděli, zda pohádkové postavy jsou, či nejsou skutečné. Často uváděli, že tyto postavy ještě neviděli, ale že je možné, že jsou skutečné.

2. Vnímá dítě pohádkové postavy ve sci-fi příběhu jako reálné?

U sci-fi příběhu byly mladší děti přesvědčeny, že postava z tohoto příběhu opravdu existuje. Setkala jsem se dokonce s odpovědí, že se nachází u dětí doma, ať už v domě, nebo na chalupě. Celkem tuto představu mělo pět dětí, a to dvě dívky a tři chlapci.

U dětí starších, ve věku od pěti do šesti let, byly odpovědi nerozhodné. Tři děti byly přesvědčeny o tom, že tato postava není skutečná. Výjimkou byly tři děti, které tvrdily pravý opak a detailně mi popisovaly, kde danou postavu viděly.

3. Jaké představy a přání to v dítěti předškolního věku evokuje?

Tuto otázku jsem pojala jak z pohledu sci-fi, tak pohádkového příběhu.

Sci-fi příběh Spiderman, pohádkový příběh Princ Bajaja

Odpovědi na tuto otázku jsem shromažďovala od všech dětí ve věku od tří do šesti let. Jejich výpovědi jsou téměř totožné jako u předchozí třídy, opět se zde objevovaly prvky záchranářství, obětavosti, ale setkala jsem se také s úplně jinou představou. Jednalo se o čtyřletého chlapce, kterému sice imponovalo létání, ale jasně mi na tuto otázku odpověděl, uvedl: „Až budu velký, budu střílet prasata.“ Mohu jen potvrdit, že s takovou odpovědí jsem se setkala poprvé.

4. S jakou pohádkovou postavou by se dítě více ztotožnilo v reálném světě?

U chlapců v rozmezí tři až šesti let opět převládala představa Spidermana, který je rychlý a dělá pavučiny. Setkala jsem se však i s názorem chlapce, který by chtěl být princem právě proto, že by měl svůj meč a mohl by bojovat s drakem.

U dívek ve věkové kategorii tři až šesti let v této třídě převládala představa princezny, která má krásné šaty. Líbila se jim mnohem více než Spiderman, který zachraňoval. Často uváděly, že Spidermanem by být nechtěly, neboť by se bály. Zde se opět projevila vysoká míra opatrnosti typická pro dívky.

2.3 Porovnání odpovědí ze všech tříd

U celkového porovnání jsem využila odpovědi všech zúčastněných pětapadesáti dětí, při čemž jsem navštívila celkem čtyři třídy v mateřské škole. Odpovědi jsem celkově shrnula a vypracovala vzhledem k výzkumným otázkám, ke kterým rozhovor směřoval. Především mě zajímalo, zda děti v předškolním věku vnímají reálněji postavu Spidermana, nebo prince z pohádky. Toto celkové zjištění jsem shrnula pod výzkumnými otázkami a doložila konkrétním počtem dětí.

Pro celkové zjištění výzkumných otázek jsem děti rozdělila podle věkových kategorií do skupin na tříleté až čtyřleté děti a pětileté až šestileté děti.

1. Vnímá dítě pohádkové představy v klasických pohádkách jako reálné?

Z celkového počtu zúčastněných dětí bylo třiatdvacet dětí ve věkové kategorii tři až čtyři roky přesvědčeno o tom, že pohádkové postavy projevující se v klasických pohádkách jsou opravdu skutečné a reálné. Pouhých pět dětí v tomto věku uvedlo, že postavy neexistují.

U starších dětí v rozmezí pěti až šesti let, převažoval názor o tom, že postavy reálné nejsou a vystupují pouze v pohádkách v televizi. Šlo celkem o osmnáct dětí, čtyři děti v tomto věku stále uváděly, že postavy jsou skutečné.

2. Vnímá dítě pohádkové postavy ve sci-fi příběhu jako reálné?

Z odpovědí dětí ve věkové kategorii tři až čtyř let jasně vyplývá, že děti v tomto věku vnímají postavy ze sci-fi příběhu jako reálné. Šlo celkem o dvacet dětí v tomto věku z celkového počtu. Zároveň bych však chtěla upozornit na výjimky. Celkem šest dětí tohoto věku s těmito dětmi nesouhlasily a uváděly, že postavy nejsou reálné.

U starších dětí převažovala opačná odpověď. Celkem šlo o devatenáct dětí ve věku od pěti do šesti let, které byly přesvědčeny o opaku. I zde se však našlo celkem sedm dětí předškolního věku, které tvrdily, že postavy jsou reálné.

3. Jaké představy a přání to v dítěti předškolního věku evokuje?

Tuto otázku jsem v celkovém shrnutí rozdělila nejen podle věkové kategorie dětí, ale také podle pohlaví, jelikož se odpovědi lišily mezi chlapci a dívkami.

U chlapců ve věkové kategorii tří až šesti let převažovala představa záchranáře. Tuto představu v nich evokoval sci-fi příběh Spiderman, protože by sami chtěli umět létat a dělat pavučiny.

U mladších dívek v rozmezí tří až čtyř let také převažovala představa Spidermana, zaujala je především jeho rychlost a uváděly, že by je to moc bavilo.

Výjimkou však byly dívky od pěti do šesti let, které uváděly, že by Spidermanem nechtěly být a že je tato představa vůbec neláká. Často se zmiňovaly o opatrnosti a ohleduplnosti, ale také o strachu, který by měly, kdyby létaly.

Z celkového shrnutí této otázky jsem dospěla k závěru, že starší dívky jsou mnohem opatrnější než chlapci ve stejné věkové kategorii, které toto vzrušení spíše láká.

4. S jakou pohádkovou postavou by se dítě více ztotožnilo v reálném světě?

Chlapci v rozmezí tří až čtyř let nejčastěji uváděli postavu Spidermana, a to především kvůli tomu, že oni sami by chtěli umět létat, dělat pavučiny, přišlo jim to zábavné a zajímavé.

Velice zajímavý je pohled chlapců o rok nebo dva starších, kteří také uváděli, že by chtěli být Spidermanem, a to především kvůli záchranářství, kdy si přáli, aby sami mohli někoho zachraňovat a pomáhat mu.

U dívek ve věku od tří do šesti let převládalo ztotožnění se s princeznou, jelikož může mít koně a má krásné šaty.

Při shrnutí této otázky mě nejvíce zaujal měnící se postoj dětí, především chlapců týkající se ztotožnění s pohádkovou postavou.

2.3.1 Zajímavé postřehy z diskuze ze všech tříd

Při porovnání veškerých rozhovorů od dětí ze všech tříd jsem přišla na pár zajímavých postřehů, o které bych se ráda podělila. Jeden z postřehů byla angažovanost a kreativita dětí, které mi detailně popisovaly příběh pohádkových či sci-fi hrdinů. Zaznamenala jsem, že ne všechny děti tyto postavy znají, i přes to o nich dokážou dlouho mluvit. Další postřeh, který mě ve třídách zaujal, byla překvapivá znalost postavy Spidermana u dívek. Podle průbojnosti chlapců jsem totiž usuzovala, že dívky, které si často hrají na princezny, královny o sci-fi akční postavě Spiderman nebudou tolik vědět. Opak byl pravdou, a tak jsem se často setkávala s dívkami, které o této postavě věděly mnohem více než chlapci. Za zmínku určitě stojí i rozdílnost mezi dětmi. Mladší děti často detailně popisovaly, o čem příběhy pojednávají, naopak starší děti, u nichž bych čekala znalost příběhu, mnohdy nevěděly, o čem příběhy pojednávají.

2.4 Celkové zjištění

Celou podstatu mého kvalitativního výzkumu doprovázela otázka, zda dětem v předškolním věku přijde reálnější postava z sci-fi příběhu Spiderman, nebo klasická postava prince z pohádky.

Po celkovém sečtení všech padesáti pěti odpovědí, které jsem od dětí v tomto věku dostala, jsem dospěla k těmto výsledkům a závěrům.

Postava Spiderman

Z celkového počtu padesáti pěti dětí v předškolním věku uvedlo:

Dvacet sedm dětí odpověď, že se jim postava Spidermana ve sci-fi příběhu jeví jako reálné.

Zbýlých dvacet osm dětí v tomto věku uvedlo pravý opak, a to, že tato postava není reálná, pouze vymyšlená. Z tohoto počtu bych uvedla dvě výjimky, kdy děti nevěděly, jak mají na položenou otázku – (*Myslíš, že je Spiderman opravdový, že někde žije?*) odpovědět. O reálnosti Spidermana je tedy přesvědčena více jak polovina dětí a převažují v ní především děti okolo 4 let věku.

Postava Princ Bajaja

Z celkového počtu padesáti pěti dětí v předškolním věku uvedlo:

Dvacet osm dětí tuto postavu prince považuje za reálnou.

Pouhých dvacet čtyři dětí v tomto věku uvedlo, že postava prince Bajaji není reálná, avšak opět bych zde zmínila výjimku jednoho dítěte, které si s odpovědí nevědělo rady.

ZJIŠTĚNÍ

Po celkovém sečtení odpovědí na tuto otázku tedy vyplývá pro mne překvapivé zjištění, že dětem v předškolním věku se lehce reálnější a skutečnější zdá pohádková postava prince Bajaji než sci-fi postava Spidermana. Tato odpověď mě udivila, neboť jsem já i vedoucí mé práce předpokládaly, že děti předškolního věku budou díky tomu, že Spiderman žije v současném světě, vnímat jeho postavu jako opravdovou a skutečnou. Některé děti v rámci rozhovoru uváděly, že postavu prince Bajaji vůbec neznají a pohádku nikdy neviděly, ale i navzdory tomu, se jim tato postava zdála reálná.

3 DISKUZE

V rámci kvalitativního šetření jsem se z výzkumu dozvěděla, jak děti v předškolním věku vnímají postavy z klasických kouzelných pohádek a ze sci-fi příběhu konkrétně z příběhu Spiderman. Některé odpovědi od dětí mě překvapily, ačkoli se daly předvídat. Stejně tak jsem byla překvapená z celkového výsledku výzkumu, kde jsem se zaměřila na otázku, jaká postava se dětem v tomto věku zdá reálnější.

V některých bodech se odpovědi z výzkumu shodují s odbornou literaturou.

Jak uvádí Vágnerová (2012) Každý vývoj je ojedinělý, a proto se vyznačuje svou specifíčností. Vývoj každého individuálního jedince probíhá určitým tempem. Z výzkumu vyplývá, že zcela nezáleží na konkrétním věku dítěte, neboť každé dítě je ojedinělé a u každého dítěte probíhá celkový vývoj individuálně. O tomto faktu jsem se sama přesvědčila po položení otázky u šestiletého dítěte týkající se existence pohádkových postav, kdy i dítě v tomto věku bylo plně přesvědčeno o existenci této postavy, druhé dítě stejného věku a pohlaví udávalo pravý opak.

Další důležitou myšlenku, která mě provázela mou prací, byla otázka fantazie a představivosti dítěte v předškolním věku. Nádvořníková (2011) uvádí, že fantazie a představivost nám umožňuje dotvářet si poznávání vnějšího světa, především pomůže dětem, které ještě nemají dostatek zkušenosti a nechápou souvislosti. I s tímto tvrzením musím po rozhovorech s dětmi souhlasit. Velice často si děti samy domýšlely možné zážitky s pohádkovými, nebo sci-fi postavami, u kterých bylo zcela jasné, že jsou výplodem jejich fantazie.

Velmi mne však překvapilo, že děti vnímají sci-fi postavu žijící „jako“ ve dnešním, moderním světě jako méně reálnou než postavu z klasické pohádky (prince Bajaju). Rozdíl je sice minimální (1dítě?), výsledek lze spíše vnímat jako vyrovnaný, ale i tak je pro mne překvapující. Pokoušela jsem se pro něj najít porovnání v odborné literatuře a výzkumech, to se mi ale nezdařilo. Nezbyvá mi tedy, než se uchýlit k vlastní úvaze. Myslím si, že Spidermanovy schopnosti jsou natolik nereálné, že je i jejich nositele předškolní děti určí jako neskutečné. Pokud by tomu bylo tak, eliminovalo by to záměnu reality a fikce ve skutečném životě. Nicméně pouze u poloviny předškolních dětí ze zkoumaného vzorku a ještě bez záruky, že pokud si dítě oblékne kostým

Spidermana, nebude mít chuť či přímo potřebu chovat se jako Spiderman, i když nám tvrdilo, že Spiderman je vymyšlený.

Všechny učitelky ocenily možnost prozkoumání vnímání dětí v této oblasti a výsledek práce je zajímavý. Ve svém výzkumu jsem se nesešla s žádnými problémy týkajícími se tématu mé práce nebo samotným zrealizováním.

ZÁVĚR

V bakalářské práci jsem se chtěla přiblížit a vysvětlit vývoj psychických funkcí u dítěte předškolního věku s důrazem na představivost, fantazii a vnímání reality.

V teoretické části se zabývám vývojem psychických funkcí u dítěte v předškolním věku, praktickou část své práce mám založenou na kvalitativní sondě, která zkoumala, nakolik jsou děti v tomto věku schopny rozlišit fantazii a fikci v pohádkovém a sci-fi příběhu.

Pracovat na mé bakalářské práci mi bylo potěšením, ráda jsem se setkala s novými lidmi a poznala nové děti, které mateřskou školu navštěvovaly. Při realizaci výzkumné sondy jsem byla překvapená, kolik děti mateřskou školu celkově navštěvuje.

Díky výzkumu, který byl součástí mé bakalářské práce, jsem se obohatila o nové zkušenosti s dětmi v oblasti skupinové i individuální práce, v oblasti komunikace s dětmi, při tvorbě a kladení otázek dětem, vedení rozhovoru, naslouchání dětem, vnímání rozlišností v jejich komunikačních stylech a v mnoha dalších poznatcích a dovednostech.

Nad výsledky práce budu ještě hodně přemýšlet. Byla jsem přesvědčena, že sci-fi příběhy jsou pro děti nebezpečné, protože je mohou vést k tomu, aby napodobovaly chování jejich hrdinů a vystavovaly se tak různým nebezpečím. Podle výzkumné sondy, kterou jsem provedla, však děti vnímají postavy typu Spiderman jako stejně reálné či nereálné jako postavy z klasických pohádek, takže hypoteticky by nemělo hrozit větší nebezpečí, než při hře na hrdiny z klasických pohádek. Tuším však, že tato tematika není tak jednoduchá, jak bychom mohli usuzovat na základě této sondy, a že by si zasloužila hlubší výzkumné šetření, které by vzalo v úvahu i další fakta a ukazatele. Byla bych ráda, kdyby tato moje práce vzbudila zájem v některém kolegovi či kolegyni pokračovat v této výzkumné oblasti.

Závěrem bych chtěla ještě poděkovat všem učitelkám, panu řediteli, rodičům, kteří mi tento výzkum povolili a pomohli mi ho uskutečnit.

Seznam použité literatury a zdrojů

1. ALLEN, K. Eileen a Lynn R. MAROTZ. *Přehled vývoje dítěte od prenatálního období do 8 let*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-614-4.
2. BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. *Diagnostika dítěte předškolního věku: co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let*. Brno: Computer Press, 2007.
3. BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. *Diagnostika dítěte předškolního věku: co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let*. 2. vydání. Ilustroval Richard ŠMARDA. Brno: Edika, 2015. Moderní metodika pro rodiče a učitele. ISBN 978-80-266-0658-1.
4. BEDNÁŘOVÁ, Jiřina. *Orientace v prostoru a čase pro děti od 4 do 6 let: kdy to bylo, kde se stalo, medvídek se zatoulalo*. Brno: Edika, 2012. Dětská naučná edice (Edika). ISBN 978-80-266-0022-0.
5. BETTELHEIM, Bruno. *Za tajemstvím pohádek: proč a jak je číst v dnešní době*. Přeložil Lucie LUCKÁ. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1172-3.
6. ČAČKA, Otto. *Nástin psychologie: pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido, 2002. Edice pedagogické literatury. ISBN 8073150166.
7. ČAPEK, Karel. *Marsyas čilí na okraj literatury*. Praha: Dr. Ot. Štorch-Marien, 1971. ISBN N
8. ČERNOUŠEK, Michal. *Děti a svět pohádek*. Praha: Albatros, 1990. ISBN 80-00-00060-1.
Dětská naučná edice. ISBN 978-80-251-1829-0.
9. DVOŘÁK, Jan, František EMMERT, Alena FABIČOVICOVÁ, et al. *Odmaturuj! ze společenských věd*. Druhé, přepracované vydání. Brno: Didaktis, [2015]. Odmaturuj!. ISBN 9788073582432.
10. GEBHARTOVÁ, Vladimíra. *Literatura pro děti*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989. 14-283-89.
11. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.
12. HERMAN, Marek. *Najděte si svého maršána*. Olomouc: Hanex, 2008. ISBN 978-80-260-6070-3.

13. KASLOVÁ, Michaela. *Předmatematické činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, c2010. ISBN 978-80-86307-96-1. Benny Blu čas- měřitelný, ale neuchopitelný - Večeřová (přeložila) - (zahraniční z Německa)
14. LANGMEIER, Josef, Dana KREJČÍŘOVÁ a Miloš LANGMEIER. *Vývojová psychologie s úvodem do vývojové neurofyziologie*. 2. vyd. Praha: H & H, 2002. ISBN 8073190168.
15. MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 8024713624.
16. NÁDVORNÍKOVÁ, Hana. *Kognitivní činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Josef Raabe, c2011. Nahlížet – nacházet. ISBN 978-80-86307-87-9.
17. NOVOTNÁ, Lenka, Miloslava HŘÍCHOVÁ a Jana MIŇHOVÁ. *Vývojová psychologie*. 4. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2012. ISBN 9788026101154.
18. Princ Bajaja [film]. Režie Antonín Kachlík. Československo, 1971
19. PROPP, Vladimir Jakovlevič. *Morfologie pohádky a jiné studie*. Vyd. tohoto souboru 2. Přeložil Miroslav ČERVENKA, přeložil Marcela PITTERMANNOVÁ, přeložil Hana ŠMAHELOVÁ. Jinočany: H & H, 2008. ISBN 9878073190859
20. SHAPIRO, Lawrence E. *Emoční inteligence dítěte a její rozvoj*. Vyd. 4. Přeložil Hana KAŠPAROVSKÁ. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0651-4.
21. Spiderman [film]. Režie Sam Rami. USA, 2002
22. STERNBERG, Robert J. *Kognitivní psychologie*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-376-5.
23. STREIT, Jakob. *Proč děti potřebují pohádky*. Praha, 1992.
24. ŠULOVÁ, Lenka a Chantal ZAOUICHE-GAUDRON. *Předškolní dítě a jeho svět: L'enfant d'âge préscolaire et son monde*. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0752-2.
25. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-
26. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 8071783080.
27. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

Seznam Příloh

Příloha 1 – celé odpovědi dětí ze třídy Rybiček

Příloha 2 – celé odpovědi dětí ze třídy Motýlci

Příloha 1

Výzkumné otázky

1. Vnímá dítě pohádkové postavy v klasických pohádkách jako reálné?
2. Vnímá dítě pohádkové postavy ve sci-fi příběhu jako reálné?
3. Jaké představy a přání to v dítěti předškolního věku evokuje?
4. S jakou pohádkovou postavou by se dítě více ztotožnilo v reálném světě?

Třída Rybičky

Sci-fi příběh Spiderman

Barbora 4 roky

1. Ano, je skutečný a bydlí venku.
2. Ano, u nás na zahradě, když u nás byla teta.
3. Ano, viděla jsem ho na hřišti.
4. Ano, bavilo by mě to.

Jan 4 roky

1. Nevím a nebydlí.
2. Ne, jenom v pohádkách.
3. Ne, nemohli.
4. Ano, bavilo by mě to.

Jirka 4 roky

1. Jo, a bydlí v lese.
2. Ano, na hřišti.
3. Nevím.
4. Ano, bavilo, dělala bych velký pavučiny.

Jana 4 roky

1. Ne, a nebydlí.
2. Ne, jenom a karnevale.
3. Ne.
4. Nechtěla, bála bych se, že spadnu dolů.

Michal 4 roky

1. Jo, a bydlí u nás v garáži.
2. Jo, na zahradě.
3. Ano, u nás na hřišti.
4. Ano, dělal bych pavučiny a zachraňoval.

Ema 3 roky

1. Ano, v lese.
2. Ano, ale nepamatuju si kde.
3. Ne.
4. Ne, bála bych se.

Jan 5 let

1. Ano, je skutečný a bydlí na střeše.
2. Jo, viděl, ale nevím kde.
3. Ano, na hřišti.
4. Jo, bavilo by mě to moc.

David 6 let

1. Ne, není skutečný a nikde nežije.
2. Ne jenom v pohádkách a v počítači.
3. Ne.
4. Jo, bavilo by mě zachraňovat.

Karolína 5 let

1. Ne, **není** skutečný.
2. Jenom v televizi a na DVD doma.
3. Nemůžeme.
4. Ne, nechtěla, **bála bych se.**

Jana 5,5 roku

1. **Není** jenom v pohádkách.
2. Jen v pohádkách.
3. Ne.
4. Ano, **bavilo by mě to.**

Kateřina 5 let

1. Ne, **není** a nikde nebydlí.
2. Ne, ale na karnevale jsem ho viděla, byl to Honzík převlečený.
3. Ne.
4. Ne nechtěla, **bála bych se.**

Adam 5 let

1. **Nevím.**
2. Jen v pohádkách.
3. Ne.
4. Jo, **bavilo by mě to.**

Pohádkový příběh Princ Bajaja

Barbora 4 roky

1. **Jo je skutečný a bydlí v lese.**
2. Jen v pohádce. Líbilo se mi, jak chrлил oheň.
3. Ne.
4. **Spiderman, protože dělal pavučiny.**
 - Spiderman - lítal

Jan 4 roky

1. Ano, bydlí ve skále.
2. Jo, ale nevím kde. Líbil se mi, jak řval a jak měl 3 hlavy.
3. Nevím.
4. Princ, protože měl meč.
 - Princ Bajaja, líbil se mi, jak zachránil princeznu.

Jirka 4 roky

1. Ano.
2. Jo, viděl, viděl jsem jenom dinosaura. Líbil se mi jeho oheň.
3. Jo, na hřišti.
4. Spiderman, protože létal a dělal pavučiny.
 - Spiderman, protože létal.

Jana 4 roky

1. Ano, v jeskyni.
2. Nevím. Ano, líbila se mi princezna a její šaty.
3. Ano, ale nevím kde.
4. Spiderman, dělá pavučiny.
 - Princ Bajaja, protože tam byla princezna.

Michal 4 roky

- 1- Jo, a bydlí v domě.
- 2- Viděl tady na hřišti. Líbil se mi celý.
- 3- Jo.
- 4- Spiderman, protože by mu uletěl pryč.
 - Spiderman dělal pavučiny.

Ema 3 roky

1. Ano, bydlí daleko v jeskyni.
 2. Ne. Líbily se mi jeho hlavy.
 3. Nevím.
 4. Spiderman, protože létá.
- Bajaja, protože Spidermana moc neznám.

Jan 5 let

1. Nevím.
 2. Jo v televizi a v pohádkách. Líbil se mi, jak řval a chrlil oheň.
 3. Ne.
 4. Spiderman, protože létá, taky bych to chtěl umět.
- Spiderman, protože dělá pavučiny.

David 6 let

1. Ne, není skutečný a nikde nežije.
 2. Jenom v televizi a v pohádkách. Ne.
 3. Ne, nemůžeme.
 4. Spiderman, protože zachraňoval.
- Spiderman, protože létal a zachraňoval.

Karolína 5 let

1. Ne, není skutečný a nikde nežije.
 2. Jenom v pohádce. Moc se mi nelíbí.
 3. Ne, nemůžeme.
 4. Asi Spiderman, protože létá.
- Spiderman, protože umí dělat pavučiny.

Jana 5,5 roku

1. Není jenom v pohádkách.
2. Ne. Nelíbilo se mi na něm nic.
3. Ne, nemůžeme.
4. Princ, protože měl meč.
 - Spidermana, protože létal.

Kateřina 5 let

1. Ne, není a nikde nebydlí.
2. Ne, neviděla jenom v pohádkách. Líbily se mi jeho tři hlavy.
3. Ne.
4. Spiderman, dělal pavučiny.
 - Princ Bajaja, Spidermana moc neznám.

Adam 5 let

1. Nevím.
2. Jen v pohádkách. Líbilo se mi, jak řval.
3. Nevím.
4. Spiderman, protože létá a dělá pavučiny.
 - Spiderman, protože létá.

Příloha 2

Třída Motýlci

Sci-fi příběh Spiderman

Klára 4 roky

1. Je skutečný, ale nevím, kde bydlí.
2. Ne, neviděla.
3. Ano, na hřišti.
4. Jo, bavilo by mě to.

Jan 4 roky

1. Je skutečný a bydlí na hoře.
2. Jo, viděl i brácha ho viděl večer.
3. Ano, můžeme.
4. Jo, chtěl bych taky dělat pavučiny a létat.

Tereza 4 roky

1. Jo, ale nevím.
2. Viděla ve filmu.
3. Nevím.
4. Ne, bála bych se, že spadnu.

Josef 4 roky

1. Jo, je skutečný bydlí v jeskyni.
2. Ano, viděl na zahradě.
3. Jo, ve školce.
4. Jo, chtěl, bavilo by mě to a lítal bych sem a tam.

Ema 4 roky

1. Ano, a bydlí doma.
2. Ne, neviděla.
3. Jo.
4. Ne, nechtěla, nebavilo by mě to.

Tomáš 4,5 roku

1. Ne, neexistuje.
2. Jenom ve filmu a doma v počítači.
3. Ne.
4. Jo, chtěl, bavilo by mě to.

Karolína 5 let

1. Ne, neexistuje a nikde nebydlí.
2. Ne, neviděla.
3. Ne.
4. Nechtěla, bála bych se.

Jan 5 let

1. Ano, existuje, ale nevím kde.
2. Ne, neviděl jenom v televizi.
3. Ne.
4. Jo, chtěl bych taky zachraňovat lidi.

Petra 5,5 roku

1. Ne, neexistuje.
2. Ne, neviděla jenom v televizi s bráchou.
3. Ne, nemůžeme.
4. Ne, nechtěla, bála bych se, že spadnu dolů.

Adéla 5,5 roku

1. Ne, **neexistuje** a nebydlí.
2. Jenom ve filmu.
3. Ne.
4. Jo, ale nevím proč.

Jirka 5 let

1. **Existuje**, ale nevím, kde bydlí.
2. Jenom ve filmu a na karnevale.
3. Ne.
4. Jo chtěl, moc by mě to **bavilo**.

Zdeněk 5 let

1. **Ne**, a nikde nebydlí.
2. Jenom na DVD doma s mamkou.
3. Nevím.
4. Jo, **bavilo** by mě to a taky bych dělal pavučiny.

Klára 5 let

1. **Ne, není**.
2. Ne, neviděla.
3. Ne.
4. **Nevím, asi spíš ne, bála bych se, že spadnu dolů.**

Vojta 5 let

1. **Nikde nebydlí a nežije.**
2. Viděl jsem ho jen ve filmu a moc se mi to líbilo.
3. Ne, nemůžeme.
4. **Jo, chtěla bych taky umět létat a dělat pavučiny byl bych rychlý.**

Pohádkový příběh Princ Bajaja

Klára 4 roky

1. Je skutečný, bydlí v jezeře.
 2. Ne, neviděla. Líbila se mi princezna.
 3. Nevím.
 4. Spiderman, protože létá.
- Spiderman létá a dělá pavučiny.

Jan 4 roky

1. Je skutečný a v jeskyni tam nahoře.
 2. Jo, viděl už několikrát, ale nevím, kde to bylo. Líbily se mi jeho hlavy a to jak řval.
 3. Jo, můžeme.
 4. Spiderman, protože má oblek a dělá pavučiny.
- Spiderman, protože létá.

Tereza 4 roky

1. Jo, ale nevím kde.
 2. Viděla v pohádce. Nelíbil se mi.
 3. Ne, nevím.
 4. Asi Spiderman, ale nevím proč.
- Princ Bajaja, protože tam byla princezna.

Josef 4 roky

1. Jo, je skutečný bydlí v jeskyni.
 2. Viděl na zahradě a venku. Líbí se mi celý.
 3. Můžeme na hřišti.
 4. Princ, protože měl meč a helmu.
- Spiderman, protože létá.

Ema 4 roky

1. Ano, a bydlí doma.
2. Ne, neviděla jenom v pohádce. Nelíbí se mi.
3. 3 Nevím.
4. Spiderman má pavučiny.
 - Spiderman, protože létal.

Tomáš 4,5 let

1. Ne, neexistuje, nikde nežije.
2. Jo, viděl v pohádce, Líbil se mi, jak chrlil oheň.
3. Ne.
4. Spiderman, protože létá po střeše.
 - Spiderman, umí dělat pavučiny a létat.

Karolína 5 let

1. Ne, neexistuje a nikde nebydlí.
2. Ne, neviděla. Nelíbil se mi.
3. Ne.
4. Asi Spiderman, protože létá.
 - Princ Bajaja, Spidermana moc neznám.

Jan 5 let

1. Ne, neexistuje a nikde nebydlí.
2. Jenom ve filmu a v Harry Pottrovi. Nelíbil se mi.
3. Ne, nemůžeme.
4. Spiderman, protože létá.
 - Spiderman létá a zachraňuje lidi.

Petra 5,5 roku

1. Ne, **neexistuje**.
2. Ne, neviděla, jenom v televizi v pohádce Nelíbí se mi.
3. Ne.
4. **4 -Princ měl meč.**
 - Spiderman dělal pavučiny.

Adéla 5,5 roku

1. Ne, **neexistuje** a nebydlí.
2. Jenom ve filmu. **Líbily** se mi jeho **hlavy**.
3. Ne.
4. **Spiderman, protože létá.**
 - Spiderman dělal pavučiny a zachraňoval.

Jirka 5 let

1. **Existuje**, ale nevím, kde bydlí.
2. Jenom ve filmu a v pohádkách. **Líbilo** se mi, **jak řval**.
3. Ano, ale nevím kde.
4. **Spiderman, létal.**
 - Spiderman, protože dělal pavučiny.

Zdeněk 5 let

1. **Ne** a nikde nebydlí.
2. Jenom v pohádkách. Nelíbil se mi.
3. Ne.
4. **Princ měl meč.**
 - Spiderman, protože dělal pavučiny.

Klára 5 let

1. Ne, není.
2. Ne, neviděla, ani v pohádce. Nelíbil se mi.
3. Ne.
4. Spiderman, protože létal.
 - Princ Bajaja, Spidermana moc neznám.

Vojtěch 5 let

1. Nikde nebydlí a nežije.
2. Viděl jsem ho jen v pohádkách. Líbil se mi celý, jak řval a jeho hlavy.
3. Ne, nemůžeme.
4. Spiderman, protože dělal pavučiny a létal.
 - Spiderman, protože zachraňoval.